

**Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων**

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία»**

**Ανισότητες στην Ευρωπαϊκή Ένωση κατά την
περίοδο 2004-2014**

Καραμουσαδάκη Ευτυχία

Κόρινθος, Ιανουάριος 2016

**University of Peloponnese
Faculty of Social and Political Relations
Department of Political Studies and International Relations**

**Master Program in
«Global Political Economy»**

**Inequalities in the European Union during the period
2004-2014**

Karamousadaki Eftychia

Corinth, January 2016

«...Αφιερώνεται στους πολυαγαπημένους μου γονείς, Γιάννη και Αντωνία, για την αμέριστη συμπαράστασή τους, καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου...».

Ανισότητες στην Ευρωπαϊκή Ένωση κατά την περίοδο 2004-2014

Σημαντικοί Όροι: Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, Παγκοσμιοποίηση, Ανισότητες, Σύγκλιση, Ανάπτυξη

Περίληψη

Ο σκοπός της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας είναι η μελέτη των ανισοτήτων που εντοπίζονται στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την περίοδο 2004-2014. Αρχικώς, εξετάζεται η πορεία της Ένωσης μέσα από τις διαδοχικές διευρύνσεις που πραγματοποιήθηκαν και τις Συνθήκες για την λειτουργία της. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ και η Οικονομική και Νομισματική Ένωση αποτέλεσαν σημαντικούς σταθμούς στην ενοποιητική διαδικασία, καθώς και στην πραγμάτωση του οράματος της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης. Το τελευταίο δοκιμάζεται σκληρά σήμερα κάτω από τις προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης, ενώ μέσω της Συνθήκης της Λισαβόνας, η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπαθεί να τις αντιμετωπίσει. Τις τελευταίες δεκαετίες ωστόσο, η εμφάνιση έντονων ανισοτήτων στο εσωτερικό της, όπως και σε άλλες εκβιομηχανισμένες χώρες του κόσμου, αποτελεί πραγματικότητα. Η Διεθνής Χρηματοπιστωτική Κρίση του 2007 και οι πολιτικές της ΕΕ για την καταπολέμησή τους, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη του σύγχρονου αυτού ζητήματος. Οι ανισότητες έχουν οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές εκφάνσεις στην ζωή των Ευρωπαίων πολιτών και για να αναδειχθούν, χρησιμοποιούνται τρεις δείκτες για κάθε επίπεδο ανισοτήτων. Η ύπαρξη αναπτυξιακού χάσματος μεταξύ των κρατών-μελών καθιστά την ανάπτυξη και τη σύγκλιση ζωτικής σημασίας έννοιες για τη μελλοντική βιωσιμότητα του ευρωπαϊκού οικοδομήματος, αλλά και για την συνολική επιτυχία του εγχειρήματος της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης.

Inequalities in the European Union during the period 2004-2014

Keywords: European Integration, Globalization, Inequalities, Convergence, Development

Abstract

The purpose of this Thesis is the study of inequalities which are identified within the European Union over the period 2004-2014. Initially, is examined the march of the European Union through the successive enlargements that carried out and the operation Treaties. The Maastricht Treaty and the Economic and Monetary Union were important stages in the unification process and in the realization of the vision of European Integration. The latter has been tested hard today under the challenges of globalization, and through the Lisbon Treaty, European Union is trying to tackle them. In recent decades however, the emergence of strong inequalities within, as in other industrialized countries of the world, is a reality. The International Financial Crisis of 2007 and EU policies for combating them, play an important role in the evolution of this modern matter. Inequalities have economic, political and social aspects in the European citizens' life and are highlighted by three indicators for each level of inequality. The existence of a development gap between Member-States makes the development and convergence vital concepts for the future viability of the European Union building, but also for the overall success of European Integration project.

Περιεχόμενα

Περίληψη	4
Abstract	5
Κατάλογος Πινάκων	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Εισαγωγή	9
1.1 Ο σκοπός της Διπλωματικής Εργασίας	9
1.2 Η μεθοδολογία	9
1.3 Η δομή	9
1.4 Η συνεισφορά	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση	11
2.1 Εισαγωγή	11
2.2 Ιστορική αναδρομή: οι λόγοι δημιουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι ιδρυτικές Συνθήκες	11
2.3 Οι διευρύνσεις, η Συνθήκη του Μάαστριχτ και η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ONE)	13
2.4 Το όραμα της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης, η Συνθήκη της Λισαβόνας και οι δυνάμεις της παγκοσμιοποίησης	15
2.6 Ανακεφαλαίωση	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Οι ανισότητες ως ένα σύγχρονο παγκόσμιο φαινόμενο	17
3.1 Εισαγωγή	17
3.2 Οι ανισότητες τον 20 ^ο αιώνα	17

3.3 Οι πολιτικές της ΕΕ στο ζήτημα των ανισοτήτων	18
3.4 Ανισότητες και η Διεθνής Οικονομική Κρίση του 2007	21
3.5 Ανακεφαλαίωση	22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Ανισότητες στην Ευρωπαϊκή Ένωση σε οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο κατά την περίοδο 2004-2014

22

4.1 Εισαγωγή	22
4.2 Οικονομικές ανισότητες	23
4.2.1 Κατά Κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)	23
4.2.2 Δημόσιο χρέος	26
4.2.3 Δημοσιονομικό έλλειμμα/πλεόνασμα	28
4.3 Πολιτικές ανισότητες	30
4.3.1 Διαφθορά	30
4.3.2 Πολιτική ευπάθεια (fragility)	32
4.3.3 Ενσωμάτωση κοινοτικού δικαίου	34
4.4 Κοινωνικές ανισότητες	36
4.4.1 Ανεργία	36
4.4.2 Φτώχεια	38
4.4.3 Δαπάνες σε έρευνα και ανάπτυξη	40
4.5 Σύγκλιση και ανάπτυξη	42
4.6 Ανακεφαλαίωση	43

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Συμπεράσματα

45

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	47
Ελληνική	47
Ξενόγλωσση	48
Διαδικτυακοί Τόποι / Ιστοσελίδες	49

Κατάλογος Πινάκων

Αριθμός Πίνακα	Τίτλος Πίνακα	Σελίδα
4.2.1	Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ σε Τρέχουσες Τιμές (σε χιλ. Ευρώ)	24
4.2.2	Δημόσιο Χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ	27
4.2.3	Έλλειμμα/Πλεόνασμα γενικής κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ	29
4.3.1	Έλεγχος της διαφθοράς	31
4.3.2	Δείκτης πολιτικής ευπάθειας (fragile states index)	33
4.3.3	Έλλειμμα μεταφοράς του κοινοτικού δικαίου %	35
4.4.1	Ποσοστό ανεργίας	37
4.4.2	Ποσοστό φτώχειας	39
4.4.3	Δαπάνες σε έρευνα και ανάπτυξη ως ποσοστό του ΑΕΠ (όλοι οι τομείς)	41

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Ο σκοπός της Διπλωματικής Εργασίας

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία έχει ως στόχο να καταδείξει ότι μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ την δεκαετία 2004-2014, εντοπίζονται έντονες ανισότητες. Αρχικά, αφού πραγματοποιείται μία σύντομη ιστορική ανάδρομη αναφορικά με την δημιουργία, τις Συνθήκες λειτουργίας και τους ιδρυτικούς στόχους της ΕΕ, αναλύονται ως φαινόμενο οι ανισότητες σε παγκόσμιο και ευρωπαϊκό επίπεδο. Στη συνέχεια, εξετάζεται η εξέλιξή τους μέσα στο χρόνο, ενώ παρουσιάζεται διεξοδικά ο ρόλος της Διεθνούς Χρηματοπιστωτικής Κρίσης του 2007 ως προς το ζήτημα αυτό, καθώς και εκείνος των ευρωπαϊκών πολιτικών για την πρόληψη και αντιμετώπισή τους. Κατόπιν, επιχειρείται η ανάδειξη μίας σειράς ανισοτήτων σε οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο οι οποίες αναδεικνύονται μέσω της χρήσης ανάλογων δεικτών. Η σύγκλιση και η ανάπτυξη καθίστανται έννοιες απαραίτητες, προκειμένου το ευρωπαϊκό οικοδόμημα να καταφέρει να απαντήσει αποτελεσματικά στις προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης και να πραγματοποιήσει τελικώς το όραμα της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης.

1.2 Η μεθοδολογία

Η εν λόγω ερευνητική προσπάθεια για την αρτιότερη και πληρέστερη εκπόνησή της, θα αντλήσει πληροφοριακό υλικό από πλήθος βιβλιογραφικών, αρθρογραφικών και διαδικτυακών πηγών, ώστε να διασφαλίσει την εγκυρότητά της, ενώ παράλληλα θα πραγματοποιηθεί και συλλογή στοιχείων από διάφορες βάσεις δεδομένων, όπως η Eurostat, υπό την μορφή πινάκων.

1.3 Η δομή

Η Διπλωματική Εργασία αποτελείται από πέντε Κεφάλαια.

Στο Κεφάλαιο 1 αναλύεται ο σκοπός και η συνεισφορά της παρούσας έρευνας, και παράλληλα παρουσιάζεται η δομή της, αλλά και η μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί για την εκπόνησή της.

Στο Κεφάλαιο 2 εξετάζεται η πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση. Αρχικά, λαμβάνει χώρα μία σύντομη ιστορική αναδρομή για τις γενεσιουργές αιτίες του ευρωπαϊκού οικοδομήματος, τις διαδοχικές διεύρυνσεις, την σταδιακή εξέλιξή του μέσα από τις ευρωπαϊκές Συνθήκες, με επικρατέστερη την Συνθήκη του Μάαστριχτ και την δημιουργία της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ), καθώς και την Συνθήκη της Λισαβόνας. Γνώμονα αποτελεί ο σημαντικότερος ρόλος που διαδραματίζουν καθ'όλη την πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση μέσα σε ένα ραγδαία μεταλλασσόμενο και παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον.

Στο Κεφάλαιο 3 παρουσιάζονται οι ανισότητες ως ένα παγκόσμιο σύγχρονο φαινόμενο και επιχειρείται μία συνολική παρουσίαση των πολιτικών που υιοθέτησε η ΕΕ για την καταπολέμησή τους. Στη συνέχεια, εξηγείται και ο καταλυτικός ρόλος της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης αναφορικά με το ζήτημα αυτό.

Στο Κεφάλαιο 4 περιγράφονται και αναλύονται μία σειρά από ανισότητες που εντοπίζονται μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ σε οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο κατά την χρονική περίοδο 2004-2014. Η σύγκλιση και η ανάπτυξη στη συνέχεια, κρίνεται αναγκαία για την βιωσιμότητα του ευρωπαϊκού οικοδομήματος.

Τέλος, στο Κεφάλαιο 5 εξάγονται συνολικά τα συμπεράσματα αυτής της ερευνητικής προσπάθειας.

1.4 Η συνεισφορά

Η Διπλωματική Εργασία στοχεύει στο να καταδείξει ότι μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ εντοπίζονται μία σειρά από ανισότητες σε οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο, κατά την περίοδο 2004-2014 όπου συντελείται και η μεγαλύτερη διεύρυνσή της. Τα κράτη-μέλη συμμετέχοντας σε μηχανισμούς όπως η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) και συνεργαζόμενα στενά σε πλήθος πολιτικών όπως η αγροτική, η εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας, αλλά και σειρά άλλων, παρουσιάζουν ένα ευρύ φάσμα ανισοτήτων μεταξύ τους, το οποίο θέτει σε κίνδυνο την πραγμάτωση του οράματος της ανοιχτής διαδικασίας Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης. Μέσα σε ένα ραγδαίως μεταβαλλόμενο από τις δυνάμεις της παγκοσμιοποίησης περιβάλλον, η συνολική ευημερία της ισχυρότερης ένωσης κρατών στην παγκόσμια ιστορία αμφισβητείται εντόνως σήμερα, ενώ ο διαχωρισμός σε ισχυρά και αδύναμα κράτη ή εκφράσεις όπως ο ανεπτυγμένος Βορράς και ο αναπτυσσόμενος Νότος στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα, είναι ευρέως διαδεδομένα και πιο επίκαιρα από ποτέ.

Κεφάλαιο 2

Η πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση

2.1 Εισαγωγή

Ο σκοπός του παρόντος Κεφαλαίου είναι η εξέταση της πορείας του εγχειρήματος της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης. Η ΕΕ ως μία ειρηνική συνένωση κρατών και στενά συνεργαζομένων λαών που εμπνεύστηκε η Δυτική Ευρώπη για να ξεφύγει από τη βεβαρημένη ιστορία της, αποτελεί πλέον μία πραγματικότητα. Έτσι, τα κράτη-μέλη που την απαρτίζουν αποτελούν ουσιαστικά μέρη μίας ένωσης, που ως κύριο στόχο έχει την προαγωγή της ειρήνης και της ευημερίας.

Αναλυτικότερα, στο Κεφάλαιο αυτό αρχικά θα λάβει χώρα μία σύντομη αναδρομή στην ιστορία της ΕΕ και θα περιγραφούν οι λόγοι που συνετέλεσαν στην δημιουργία της. Επίσης, θα γίνει αναφορά στις σταδιακές διευρύνσεις που πραγματοποιήθηκαν μέσω της υπογραφής μίας σειράς Συνθηκών, με ιδιαίτερη μνεία στην Συνθήκη του Μάαστριχτ, την πιο σημαντική δηλαδή και ιστορικότερη Συνθήκη λειτουργίας της ΕΕ, αλλά και στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) που αποτελεί σταθμό στην ιστορία της ευρωπαϊκής ενοποιητικής διαδικασίας. Κατόπιν, περιγράφεται το όραμα της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης, το οποίο δοκιμάζεται σκληρά σήμερα υπό την επήρεια των δυνάμεων της παγκοσμιοποίησης, ενώ αναλύεται και ο σημαντικός ρόλος που διαδραματίζει σε αυτό η Συνθήκη της Λισαβόνας.

2.2 Ιστορική αναδρομή: οι λόγοι δημιουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι ιδρυτικές Συνθήκες

Η ΕΕ αποτελεί ένα δημιούργημα του 20ου αιώνα και αφορά σε ένα «*suvis generis*» πολιτικό μόρφωμα (ΕΚΕΜ, Μαρία Λιανού, 2012α), πρόκειται δηλαδή για μία γεωπολιτική οντότητα μοναδική στον κόσμο. Η ΕΕ δεν αποτελεί ένα ομόσπονδο κράτος, όπως παραδείγματος χάριν οι ΗΠΑ, καθώς τα κράτη-μέλη της απολαμβάνουν την ανεξαρτησία τους ως κυρίαρχα έθνη. Δεν είναι όμως ούτε και ένας απλός διακυβερνητικός οργανισμός, όπως ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ). Τα κράτη-μέλη συνενώνουν μέρος των εθνικών τους κυριαρχιών, προκειμένου να αποκτήσουν μεγαλύτερη συλλογική δύναμη από όση θα είχαν αν δρούσαν μεμονωμένα. Ιστορικά λοιπόν, αποτελεί έναν υπερεθνικό, διεθνή οργανισμό, ενώ αν ληφθούν υπόψιν ορισμένα κριτήρια δύναται να θεωρηθεί και ως μία Συνομοσπονδία. Διαθέτοντας όμως, αρκετά χαρακτηριστικά ενός ομόσπονδου κράτους, θεωρείται μία ντε φάκτο Ομοσπονδία ανεξάρτητων κρατών, παρ' όλο που τα τελευταία χρόνια,

θεσπίζονται διαρκώς νόμοι που υπονοούν ότι πρόκειται για μία ενιαία κρατική οντότητα. Έτσι, κινούμενη ανάμεσα σε μία ομοσπονδιακή και συνομοσπονδιακή σχέση και ακολουθώντας την αρχή της διάκρισης των εξουσιών που διατύπωσε ο Μοντεσκιέ, η Ένωση κατάφερε τελικώς να αποτελεί ένα σύγχρονο παράδειγμα αξιολογής επιτυχίας.

Η σύλληψη της ευρωπαϊκής ιδέας στη σύγχρονη εκδοχή της, υπήρξε απόρροια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου (Α΄ΠΠ). Η ίδια δηλαδή, η τραυματική εμπειρία του πολέμου αποτέλεσε πρόσφορο έδαφος πάνω στο οποίο θα δημιουργούνταν η πρώτη συγκροτημένη πρόταση για τη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής ομοσπονδίας, η οποία το Μάιο του 1930 έλαβε τη μορφή του Σχεδίου Μπριάν (Pegg, 1983). Κύριος σκοπός αυτού αποτελούσε η συσπείρωση της καπιταλιστικής Ευρώπης σε μια πολιτική και στρατιωτική κοινότητα, μία πρόταση που συνάντησε αρκετές δυσκολίες, ναυαγώντας τελικώς με την κήρυξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου (Β΄ΠΠ). Μετά το τέλος του Β΄ΠΠ, η Ευρώπη είχε πλέον διαιρεθεί σε δύο αρκετά ανομοιογενείς ομάδες κρατών σε πολιτικό και ιδεολογικό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, στην ανατολική Ευρώπη βρισκόταν η υπερδύναμη της Σοβιετικής Ένωσης (ΕΣΣΔ) με μία ενωτική ιδεολογία που είχε μεγάλη απήχηση σε φτωχούς λαούς, κάτω από την ομπρέλα όμως δικτατορικών καθεστώτων. Από την άλλη μεριά, στη δυτική Ευρώπη της δεκαετίας του '50, οι πολίτες αν και ζούσαν μέσα σε δημοκρατικά πολιτεύματα, ιδιαίτερα αδύναμα ωστόσο, αντιμετώπιζαν σοβαρά προβλήματα διαβίωσης. Οι οικονομίες των χωρών αυτών ήταν απομονωμένες από την παγκόσμια καπιταλιστική αγορά λόγω υψηλών τελωνειακών και άλλων φραγμών, ενώ την ίδια στιγμή δεν ήταν ανοιχτές στο εξωτερικό εμπόριο και το διεθνή ανταγωνισμό. Η λύση λοιπόν, βρισκόταν στην απελευθέρωση του εμπορίου και η οποία εκφράστηκε με τη δημιουργία μίας Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ) στην οποία συμμετείχε η Μεγάλη Βρετανία, η Ελβετία, η Πορτογαλία, η Αυστρία και Σκανδιναβικές χώρες όπως η Δανία, η Σουηδία, η Φιλανδία, η Ισλανδία και η Νορβηγία. Οι χώρες αυτές ευελπιστούσαν ότι η απελευθέρωση του εμπορίου θα οδηγούσε σε πλήρη εξάλειψη των δασμολογικών εμποδίων, χωρίς όμως να απαιτούνται εκχωρήσεις εθνικής κυριαρχίας, λόγω του διακυβερνητικού χαρακτήρα που είχε υιοθετήσει η ΕΖΕΣ.

Ορισμένοι Ευρωπαίοι ηγέτες όμως, ήθελαν κάτι περισσότερο από το παραπάνω για το μέλλον της Γηραιάς Ηπείρου. Θεωρούσαν ότι ο κίνδυνος ενός νέου εμφυλίου πολέμου στην Ευρώπη θα ήταν πάντα υπαρκτός, αν τα κράτη δεν στόχευαν στην πολυεθνική ολοκλήρωση και όχι μόνο στην προαναφερθείσα διακυβερνητική συνεργασία μεταξύ τους. Ο όρος «ολοκλήρωση» με οικονομικούς όρους, υποδηλώνει τη στενή διασύνδεση των οικονομιών πολλών εθνών και τη συνένωσή τους σε ένα σύνολο. Τα πρώτα ευρωπαϊκά κράτη λοιπόν που αποδέχθηκαν την πρόκληση ήταν η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Ολλανδία, το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο. Πράγματι, στις 9 Μαΐου 1950, μία ιστορική ημερομηνία για την Ευρωπαϊκή Ένωση, έλαβε χώρα η περίφημη διακήρυξη του Robert Schumann, του Υπουργού Εξωτερικών της Γαλλίας. Ο Schumann εμπνεύστηκε την ιδέα από τον Jean Monnet, Γάλλο πολιτικό που κατά πολλούς, θεωρείται ο κύριος αρχιτέκτονας της ευρωπαϊκής

ενοποίησης. Έτσι, η πορεία που έπρεπε να ακολουθήσει η Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση ήταν συγκεκριμένη. Αρχικά, η δημιουργία μίας τελωνειακής ένωσης θα δημιουργούσε τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την δημιουργία μίας μεγάλης κοινής αγοράς, η οποία με την σειρά της θα δημιουργούσε το πλαίσιο εκείνο για τη δημιουργία μίας οικονομικής και νομισματικής ένωσης.

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) αποτέλεσε την πρώτη πραγματοποίηση της διακήρυξης του Schumann, με την Συνθήκη της ΕΚΑΧ να υπογράφεται στις 18 Απριλίου 1951 στο Παρίσι, γνωστή και ως Συνθήκη των Παρισίων. Ο Robert Schumann μάλιστα, θεωρούσε ότι η ΕΚΑΧ θα πρέπει να εκλαμβάνεται ως το πρώτο βήμα προς μία πληρέστερη ευρωπαϊκή ομοσπονδία (Johan Van Overtveldt, 2014α). Πιο συγκεκριμένα, πρότεινε τον από κοινού έλεγχο της παραγωγής άνθρακα και χάλυβα, καθώς την δεκαετία του '50 οι εν λόγω πρώτες ύλες αποτελούσαν τον πυρήνα της βιομηχανίας των έξι ιδρυτικών κρατών. Παράλληλα, ο άνθρακας και ο χάλυβας ήταν οι σημαντικότερες πρώτες ύλες για την πολεμική βιομηχανία. Έτσι, η συγχώνευση συνίστατο στο να πάψουν τα κράτη ουσιαστικά να ασκούν κυριαρχικά δικαιώματα στους πόρους εκείνους που διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στους παγκόσμιους πολέμους, και τελικώς να επιτυγχάνεται η διασφάλιση της διαρκούς ειρήνης.

Στη συνέχεια, υπογράφησαν στις 25 Μαρτίου 1957 πάνω στον λόφο του Καπιτώλιου της Ρώμης οι Συνθήκες που ίδρυσαν την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ), γνωστή και ως Ευρατόμ ή Συνθήκη της Ρώμης. Ο θεσμός της ΕΚΑΕ έθετε υπό κοινό έλεγχο την ειρηνική χρήση της ατομικής ενέργειας στο πρότυπο της ΕΚΑΧ, ενώ ο θεσμός της ΕΟΚ αποτελούσε την πρώτη μορφή τελωνειακής ένωσης μεταξύ των έξι χωρών που βασιζόταν σε ελεύθερες διασυνοριακές συναλλαγές, όπως η ελεύθερη διακίνηση αγαθών, υπηρεσιών, κεφαλαίων και ανθρώπων.

2.3 Οι διευρύνσεις, η Συνθήκη του Μάαστριχτ και η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ)

Η πρώτη διεύρυνση της ΕΕ πραγματοποιείται με την υπογραφή των Συνθηκών Ένταξης του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ιρλανδίας και της Δανίας, όλες χώρες-μέλη της ΕΖΕΣ, στις 22 Ιανουαρίου 1972. Με την διεύρυνση αυτή, προς βορρά μάλιστα, τα μέλη της ΕΟΚ αυξήθηκαν σε εννέα από τα έξι αρχικώς.

Κατόπιν, άλλες τρεις χώρες θέλησαν να προσχωρήσουν στην ευρωπαϊκή οικογένεια θεωρώντας ότι η πολυεθνική ολοκλήρωση θα συνέβαλλε στην οικονομική τους ανάπτυξη και στην ενδυνάμωση των δημοκρατικών καθεστώτων τους. Έτσι λοιπόν μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Ελλάδα, την Πορτογαλία και την Ισπανία, οι χώρες αυτές υπέβαλλαν αίτηση, με επίσημη ημερομηνία ένταξης για την Ελλάδα την 1^η Ιανουαρίου 1981, ενώ για την Ισπανία και την Πορτογαλία την 1^η Ιανουαρίου 1986. Με την προσθήκη αυτών των χωρών, προς το νότο αυτή τη φορά, η

ΕΟΚ αριθμούσε πλέον δώδεκα κράτη-μέλη και για αυτό ήταν μάλιστα γνωστή και ως «οι Δώδεκα».

Ένας πολύ σημαντικός σταθμός τώρα στην σχεδίαση της ΕΕ ως σύγχρονου θεσμού, αποτέλεσε και η υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ, επίσημα γνωστή και ως Συνθήκη για την ΕΕ (ΣΕΕ), θεωρείται η σημαντικότερη και ιστορικότερη συνθήκη της Γηραιάς Ηπείρου και η δεύτερη σε παγκόσμια κλίμακα, μετά από εκείνη της ίδρυσης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ). Υπογράφηκε στις 7 Φεβρουαρίου 1992 στο Μάαστριχτ της Ολλανδίας, αντιπροσωπεύοντας ένα νέο στάδιο της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης, καθώς ανοίγει πλέον το δρόμο στην πολιτική ολοκλήρωση. Με τον όρο αυτό, διαφαίνεται η επιθυμία από την πλευρά των κρατών-μελών συντονισμού, και των μη οικονομικών πολιτικών τους, ούτως ώστε να μετατραπεί η ΕΟΚ σε έναν χώρο ελευθερίας, δημόσιας ασφάλειας και δικαιοσύνης, εκτός από μία κοινή αγορά. Αναλυτικότερα, η Συνθήκη δημιουργεί μία ΕΕ αποτελούμενη από τρεις πυλώνες: τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) και την Αστυνομική και Δικαστική Συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις (ΔΕΥ), ενώ εγκαινιάζει την Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ). Η ΕΟΚ μετατρέπεται πλέον σε Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ΕΚ) και για αυτό η εν λόγω συνθήκη είναι γνωστή και ως Συνθήκη ιδρύουσα την Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ΣΕΚ).

Η δημιουργία της ΟΝΕ αποτέλεσε ένα πολύ σημαντικό στάδιο για την ανάπτυξη και την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς που οραματίζονταν τα δώδεκα κράτη-μέλη. Βασικός στόχος αυτής τίθεται η δημιουργία ενός ενιαίου νομίσματος και η εξασφάλιση της σταθερότητάς του. Πράγματι λοιπόν η Συνθήκη προβλέπει την καθιέρωση ενός ενιαίου νομίσματος, του Ευρώ, εξού και η επίσημη ονομασία για την ομάδα των κρατών-μελών που έχουν υιοθετήσει το ευρώ ως νόμισμά τους είναι «Ευρωζώνη».

Η Ευρώπη των «Δώδεκα» όμως γίνεται η Ευρώπη των «Δεκαπέντε» με την προσχώρηση της Αυστρίας, της Φιλανδίας και της Σουηδίας που πραγματοποιήθηκε στη Σύνοδο Κορυφής της Κέρκυρας στις 24-25 Ιουνίου 1994. Η Ελλάδα τότε μάλιστα, προώθησε την προοπτική της διεύρυνσης προς τη νοτιοανατολική Ευρώπη (iefimerida, 2014).

Μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, ολοένα και περισσότερες χώρες πλέον της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης επιζητούν τη συμμετοχή τους στην ευρωπαϊκή οικογένεια. Έτσι λοιπόν, ξεκίνησαν διαπραγματεύσεις με την Πολωνία, την Ουγγαρία, την Τσεχία, τη Σλοβακία, τη Σλοβενία, την Εσθονία, τη Λετονία, τη Λιθουανία, την Κύπρο και την Μάλτα, οι οποίες κατέληξαν τελικώς στην υπογραφή των Συνθηκών ένταξής τους στην Αθήνα στις 16 Απριλίου 2003. Οι δέκα αυτές χώρες έγιναν πλήρη μέλη της ΕΕ, φτάνοντας τον αριθμό των είκοσι-πέντε κρατών-μελών. Η διεύρυνση της ευρωπαϊκής οικογένειας συνεχίζεται με γοργούς ρυθμούς καθώς εντάσσονται η Βουλγαρία και η Ρουμανία επισήμως την 1^η Ιανουαρίου 2007, αριθμώντας πλέον είκοσι επτά κράτη-μέλη. Τον Δεκέμβριο 2004,

ξεκίνησαν διαπραγματεύσεις και με την Κροατία, οι οποίες ολοκληρώθηκαν με την Συνθήκη ένταξής της στις 9 Δεκεμβρίου 2011, αποτελώντας και επισήμως από την 1^η Ιουλίου 2013, το 28^ο κράτος-μέλος της Ένωσης και παράλληλα, την τελευταία διεύρυνση που έχει λάβει χώρα έως σήμερα. Καθ'οδόν προς ένταξη χώρες αποτελούν η Αλβανία, το Μαυροβούνιο, η Σερβία, η πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και η Τουρκία. Επίσης θα πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι από το σύνολο των είκοσι-οχτώ κρατών-μελών, τα δέκα-εννέα μόνο συμμετέχουν στην ΟΝΕ (europa, 2015).

2.4 Το όραμα της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης, η Συνθήκη της Λισαβόνας και οι δυνάμεις της παγκοσμιοποίησης

Η Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση με οικονομικούς όρους έλαβε χώρα με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ όπου τα κράτη-μέλη της ΕΕ αποφάσισαν την οικονομική και νομισματική ολοκλήρωσή τους. Όμως παράλληλα αποφάσισαν να συντονίσουν και τις μη οικονομικές πολιτικές τους μέσω κοινών πολιτικών. Τέτοιες είναι η περιφερειακή ανάπτυξη, η κοινωνική πρόοδος, ο ανταγωνισμός, η φορολογία, η προστασία του περιβάλλοντος, η βιομηχανία, η έρευνα, η ενέργεια, οι μεταφορές, η γεωργία και η αλιεία (Europedia.moussis, 2011). Με αυτόν τον τρόπο, οι χώρες μετέβησαν ουσιαστικά στο στάδιο της πολιτικής ενοποίησης, υλοποιώντας σταδιακά το όραμα της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης, της δημιουργίας δηλαδή αόρατων και πολυάριθμων δεσμών ανάμεσα στα κράτη-μέλη, μέσω των κοινών πολιτικών που κατευθύνουν την οικονομική και όχι μόνο, δραστηριότητα.

Οι προοπτικές ωστόσο που παρουσιάζει το εγχείρημα της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης, φαίνονται να δοκιμάζονται σκληρά μπροστά στο νέο παγκοσμιοποιημένο και ραγδαία μεταβαλλόμενο περιβάλλον του 21ου αιώνα. Η δεσπόζουσα και κορυφαία θέση που κατέχει η ΕΕ στην παγκόσμια αγορά ως ο πρώτος εξαγωγέας αγαθών και υπηρεσιών και η μεγαλύτερη πηγή άμεσων ξένων επενδύσεων στον κόσμο, αρχίζει σταδιακά να αμφισβητείται (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο Στην υπηρεσία σας, Roberto Bendini, 2015). Ο ολοένα αυξανόμενος διεθνής ανταγωνισμός και οι υψηλοί ρυθμοί μετασχηματισμού του Παγκόσμιου Συστήματος, κάνουν την ανάγκη για εκσυγχρονισμό της Ευρώπης επιτακτική. Νέες προκλήσεις λαμβάνουν συνεχώς χώρα, όπως η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, η ανάδυση νέων ανταγωνιστικών παιχτών, η εντατικοποίηση των εμπορικών ροών, οι δημογραφικές μεταβολές, η αλλαγή του κλίματος, η τρομοκρατία, η μετανάστευση, τα οποία χρήζουν άμεσης αντιμετώπισης από την ΕΕ. Τα κράτη-μέλη δε δύνανται να αντιμετωπίσουν από μόνα τους προβλήματα διασυνοριακού χαρακτήρα και μόνο η συνένωση των δυνάμεών τους σε ευρωπαϊκό επίπεδο θα μπορούσε να επιφέρει μια αποτελεσματική λύση και να απαντήσει ικανοποιητικά στα νέα δεδομένα του σύγχρονου κόσμου. Η αναπροσαρμογή των κανόνων που υπάρχουν στις ιδρυτικές Συνθήκες και που ρυθμίζουν τη συμβίωση των Ευρωπαίων πολιτών σε έναν κοινό

χώρο αποτέλεσε το αντικείμενο της Συνθήκης που υπεγράφη στη Λισαβόνα στις 13 Δεκεμβρίου 2007. Μέσω των τροποποιημένων διατάξεων της Συνθήκης της Λισαβόνας που επικυρώθηκε δύο χρόνια μετά την υπογραφή της στις 13 Νοεμβρίου 2009, οι ηγέτες των είκοσι-επτά κρατών-μελών τότε, πλην της Κροατίας η οποία δεν είχε ενταχθεί ακόμη στην Ένωση, θέλησαν να προετοιμάσουν την Ευρώπη να αντιμετωπίσει τις μεγάλες προκλήσεις του 21ου αιώνα, με πρώτες και κύριες την παγκοσμιοποίηση και την κλιματική αλλαγή. Η σύσταση, παραδείγματος χάριν, του Ευρωπαϊκού Ταμείου Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση αποτέλεσε δείγμα της αποφασιστικότητας αυτής. Καταδεικνύεται ουσιαστικά η πρόθεση των σχεδιαστών της ενωσιακής πολιτικής να καταστήσουν την ΕΕ διαμορφωτή των εξελίξεων της παγκοσμιοποίησης. Έτσι οι σύνθετες πολιτικές πλέον θα σχεδιάζονται και θα υλοποιούνται με εκείνη ως βασική συνιστώσα, για την προώθηση των μεταρρυθμίσεων και τον εκσυγχρονισμό των κοινωνικοοικονομικών συστημάτων στο εσωτερικό της. Η στρατηγική της Λισαβόνας αποτελεί δηλαδή την απάντηση της Ένωσης στην παγκοσμιοποίηση (EKEM, Κωνσταντίνος Κούγιας, 04/01/2008β). Η νέα αυτή Συνθήκη τελικώς στράφηκε περισσότερο προς την ενίσχυση της δημοκρατικής διαφάνειας και της μείωσης του λεγόμενου «δημοκρατικού ελλείμματος» για το οποίο κατηγορείται συχνά η ΕΕ, και το οποίο υπονοεί ότι οι πολίτες δεν συμμετέχουν στην λήψη των αποφάσεων (Deutsche Welle, Diezemann και Παπαναγιώτου, 07/06/2009) και ότι τα όργανα της Ένωσης στερούνται δημοκρατικότητας.

2.5 Ανακεφαλαίωση

Σε αυτό το Κεφάλαιο παρουσιάστηκε συνοπτικά η γέννηση και η σταδιακή εξέλιξη της ΕΕ, καθώς και το μεγάλο όραμα των ιδρυτών της, την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, την δημιουργία δηλαδή και μίας πολιτικής ένωσης. Καθίσταται σαφές λοιπόν ότι ήταν η παρελθούσα ιστορία της Ευρώπης εκείνη που εκκίνησε την διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης, μίας ιστορίας διαρκών πολέμων για την επικράτηση του ενός έθνους επί των άλλων. Το ευρωπαϊκό οικοδόμημα κατάφερε σήμερα τελικώς να αποτελεί θεμέλιο λίθο της σταθερότητας και της ειρήνης στη Γηραιά Ήπειρο, και του οποίου η ομαλή λειτουργία οφείλει να τις επικουρεί (Ευαγόρου και Μερτζανίδης, Foreign Affairs, 2015).

Αρκετά χρόνια μετά την περίφημη διακήρυξη του Robert Schumann και την πρόσκληση για ενότητα που έκανε στις χώρες της Ευρώπης, μπορεί να πει κανείς ότι η ΕΕ κατάφερε να αποτελεί ένα μοναδικό επίτευγμα, το οποίο σήμερα δοκιμάζεται σκληρά από τις δυνάμεις της παγκοσμιοποίησης και το οποίο έχει ολοκληρώσει επιτυχώς τα τρία πρώτα στάδια του οικοδομήματός του, αυτό της τελωνειακής ένωσης, της κοινής αγοράς και της ΟΝΕ, και έχοντας την προσοχή στραμμένη στην επίτευξη μίας ισχυρής πολιτικής ένωσης.

Κεφάλαιο 3

Οι ανισότητες ως ένα σύγχρονο παγκόσμιο φαινόμενο

3.1 Εισαγωγή

Τις τελευταίες δεκαετίες η ποιότητα της ζωής των Ευρωπαίων πολιτών απειλείται σημαντικά από την εμφάνιση έντονων ανισοτήτων στο εσωτερικό της Ένωσης. Για αυτόν τον λόγο, η πρόληψη και αντιμετώπιση αυτών καθίσταται πολύ σημαντική για την συνέχιση της επιτυχημένης πορείας του ευρωπαϊκού οικοδομήματος και την συνολική ευημερία των πληθυσμών του.

Στο Κεφάλαιο αυτό θα λάβει χώρα αρχικώς μία σύντομη ιστορική αναδρομή για την εξέλιξη και την πορεία των ανισοτήτων στην Ευρώπη κατά τον 20^ο αιώνα. Στη συνέχεια θα αναλυθούν οι πολιτικές που υιοθέτησε η ΕΕ για την καταπολέμηση αυτών και τέλος θα εξηγηθεί ο ρόλος της Διεθνούς Χρηματοπιστωτικής Κρίσης του 2007 στις αποκλίσεις που εμφανίζουν συνολικά μεταξύ τους τα κράτη-μέλη.

3.2 Οι ανισότητες τον 20^ο αιώνα

Η κατάσταση στην Ευρώπη και τον κόσμο, από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 χαρακτηρίζεται από έντονη οικονομική άνθιση. Η τελευταία ωστόσο ενθάρρυνε την ανάπτυξη οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων μεταξύ των κρατών που απαρτίζουν την ΕΕ και όχι μόνο, και μαζί με αυτές ένα σύνολο αρνητικών επιπτώσεων στη ζωή των πολιτών. Παρ' ότι λοιπόν η αρχή της ισότητας των δικαιωμάτων των πολιτών είναι αναγνωρισμένη ως συνταγματική αξία, από την εποχή της Γαλλικής Επανάστασης μάλιστα, οι οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές ανισότητες αποτελούν πραγματικότητα. Ως ανισότητες ορίζονται οι διαφορές μεταξύ των ατόμων ή των κοινωνικών ομάδων σε σχέση παραδείγματος χάριν με τον πλούτο, την εκπαίδευση, τον πολιτισμό, την υγεία, και οι οποίες εκλαμβάνονται ως άδικες.

Οι ανισότητες θεωρούνται για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, ως μία αναπόφευκτη συνέπεια του σύγχρονου τρόπου ζωής, των νεωτερισμών και του μοντερνισμού. Η διατήρηση ή η αύξηση των ανισοτήτων διευκολύνεται από οικονομικές δυναμικές, όπως η τεχνολογική πρόοδος, οι διαρθρωτικές αλλαγές, η διεθνοποίηση των δραστηριοτήτων και η διαδικασία της οικονομικής ολοκλήρωσης (Γιώργος Πετράκος, Andres Rodriguez-Pose, 2002). Ωστόσο έρευνες δείχνουν ότι μεταξύ της περιόδου 1930-1970, οι ανισότητες είχαν μειωθεί σημαντικά σε πολλά μέρη του κόσμου, συμπεριλαμβανομένης και της Ευρώπης, ως αποτέλεσμα της ανάπτυξης του κοινωνικού κράτους. Έτσι, σύμφωνα με αυτό, δεν αποτελούν μία

αυτόματη συνέπεια της νεωτερικότητας και ως εκ τούτου, δύνανται να αποφευχθούν (European Commission, Jean-Michel Baer, 2010).

Έντονες ανισότητες παρατηρούνται ωστόσο και μεταξύ των περιφερειών των ίδιων των κρατών-μελών της Ένωσης, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την Ιταλία όπου το βόρειο τμήμα της είναι οικονομικά πιο ισχυρό εν συγκρίσει με το νότιο, που παραδοσιακά είναι πιο φτωχό. Επίσης, το γεωγραφικό διαμέρισμα της Ηπείρου στην Ελλάδα βρίσκεται μεταξύ των πλέον φτωχών περιφερειών της ΕΕ (Παπαδάκης, 2012). Οι χώρες με μεγάλες κοινωνικό-οικονομικές ανισότητες στο εσωτερικό τους είναι συνήθως και εκείνες που βιώνουν τα σοβαρότερα κοινωνικό-οικονομικά προβλήματα, όπως παραδείγματος χάριν αργή οικονομική ανάπτυξη, εγκληματικότητα, υψηλή θνησιμότητα, φτώχεια, μειωμένη συμμετοχή στα πολιτικά και κοινωνικά δρώμενα, μειωμένα εκπαιδευτικά επιτεύγματα καθώς και άλλες τέτοιες κοινωνικές ανισοροπίες που έχουν ως αποτέλεσμα, ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού να αποκλείεται από την διαδικασία εκσυγχρονισμού. Στον αντίποδα βρίσκονται χώρες οι οποίες εμφανίζουν μικρότερης κλίμακας ανισότητες, και οι οποίες φαίνεται να απαντούν πιο αποτελεσματικά στους παραπάνω τομείς, όπως και να παρέχουν περισσότερα κοινωνικά και οικονομικά οφέλη για τους πολίτες τους.

Στην ΕΕ, οι περίοδοι υψηλών ρυθμών μεγέθυνσης χαρακτηρίζονται κατά βάση από σχετικά υψηλότερες ανισότητες όπως κατά την δεκαετία του 1960, ενώ οι περίοδοι χαμηλών ρυθμών μεγέθυνσης χαρακτηρίζονται από σχετικά χαμηλές ανισότητες όπως παραδείγματος χάριν την δεκαετία 1990. Από την δεκαετία του 1980 και μετά, οι περιφερειακές ανισότητες στην ΕΕ οφείλονται σε μεγαλύτερο βαθμό σε ανισότητες στο εσωτερικό των χωρών και σε μικρότερο βαθμό σε ανισότητες μεταξύ των χωρών (Esteban, 2000). Οι ανισότητες ωστόσο για την πλειονότητα των κρατών-μελών της ΕΕ για το 2007 φαίνεται να είναι πολύ πιο υψηλές σε σχέση με την δεκαετία του 1980. Σε παρόμοια κατάσταση φαίνεται να βρίσκονται και οι ΗΠΑ αλλά και άλλες εκβιομηχανισμένες οικονομίες (OECD, 2008).

3.3 Οι πολιτικές της ΕΕ στο ζήτημα των ανισοτήτων

Η ΕΕ αποτελεί τη μόνη προσπάθεια οικονομικής ολοκλήρωσης σε διεθνές επίπεδο, που έχει τη θεσμική υποχρέωση να αντιμετωπίζει τις ανισότητες μεταξύ των κρατών-μελών και των περιφερειών της, και προς την κατεύθυνση αυτή έχει διαθέσει τις τελευταίες δεκαετίες αρκετούς πόρους. Η εξέλιξη των ανισοτήτων κατά αυτήν, είναι η συνισταμένη μίας σειράς δυναμικών που επηρεάζονται από τις αρχικές συνθήκες κάθε χώρας, από τις θετικές ή αρνητικές επιπτώσεις των δυναμικών που σχετίζονται με την διαδικασία της οικονομικής ολοκλήρωσης καθώς και από το μέγεθος, την διάρκεια και την αποτελεσματικότητα των ασκούμενων ευρωπαϊκών και εθνικών πολιτικών περιφερειακής ανάπτυξης. Η Περιφερειακή Πολιτική αποτελεί μια από τις πολιτικές που ασκούνται από κοινού από τα κράτη-μέλη και πήρε τη

σημερινή της μορφή μέσα από μια διαδικασία που συνεχίζεται από τις αρχές της δεκαετίας του 1970. Αν και η Περιφερειακή Πολιτική δεν συμπεριλαμβάνονταν στη Συνθήκη της Ρώμης, στο Προοίμιο της Συνθήκης αυτής αναφέρονταν η ανάγκη περιορισμού των ανισοτήτων και της καθυστέρησης των περιφερειών που διαθέτουν λιγότερα πλεονεκτήματα από τις άλλες περιφέρειες.

Η πρώτη διεύρυνση με την ένταξη του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ιρλανδίας και της Δανίας στην τότε ΕΟΚ το 1973, οδήγησε σε μια πρώτη μορφή άσκησης περιφερειακής πολιτικής με την ίδρυση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) το 1975. Κατά τη πρώτη αυτή περίοδο δράσης του το ΕΤΠΑ, που διέθετε πολύ λιγότερους πόρους απ' ό,τι σήμερα, έρχονταν να συμβάλλει στις περιφερειακές πολιτικές των κρατών-μελών. Η διεύρυνση του 1986, κατά την οποία η Ισπανία και η Πορτογαλία έγιναν μέλη της ΕΟΚ, οδήγησε στην περίοδο άσκησης περιφερειακής πολιτικής μέσα από τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ) για την περίοδο 1986-1988. Τα ΜΟΠ στόχευαν μέσα από την αξιοποίηση των παραγωγικών πόρων σε κάθε περιοχή, να αναπροσαρμόσουν την παραγωγική βάση και να αναδιαρθρώσουν τις πηγές εκμετάλλευσης με κριτήριο το συγκριτικό πλεονέκτημα της περιοχής. Οι ανισότητες όμως μεταξύ των τότε δώδεκα κρατών-μελών, διογκώθηκαν σημαντικά. Ως λύση η Ένωση παρουσίασε το 1987 το πρώτο Πακέτο Delors (Α΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης) που αφορά σε δράσεις για τις χώρες ή περιοχές, που υστερούν σε κατά κεφαλήν εισόδημα. Οι δράσεις αυτές χρηματοδοτούνται από τα Διαρθρωτικά της Ταμεία και περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων, προτάσεις μεταρρύθμισης αναφορικά με το σύστημα χρηματοδότησης της τότε Ευρωπαϊκής Κοινότητας, την αύξηση των πόρων των Διαρθρωτικών αυτών Ταμείων καθώς και τη θέσπιση νέων κανόνων για την εκτέλεση του προϋπολογισμού. Χώρες-δικαιούχοι ήταν η Ισπανία, η Ιταλία, η Πορτογαλία και η Ελλάδα, οι οποίες κατάφεραν να μειώσουν τελικώς μέσω του Πακέτου Delors, κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες την διαφορά που παρουσίαζε εκείνη την περίοδο το κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους συγκρινόμενο με τον μέσο όρο της ΕΕ. Στο δεύτερο Πακέτο Delors (Β΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης) που δόθηκε τέσσερις ημέρες μετά την υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ, κυριότεροι στόχοι αποτέλεσαν η ανταγωνιστικότητα, η κοινωνική και οικονομική συνοχή των κρατών-μελών καθώς και η διεύρυνση των καθηκόντων της ΕΕ. Προβλεπόταν για ακόμη μία φορά, η σταδιακή αύξηση των ιδίων πόρων της Ένωσης, των Διαρθρωτικών Ταμείων καθώς και η δημιουργία

Ταμείου Συνοχής. Μέρος των πόρων του τελευταίου, διατέθηκαν στις πιο φτωχές χώρες όπως η Ελλάδα, η Ιρλανδία, η Πορτογαλία και η Ισπανία για τη χρηματοδότηση έργων και προγραμμάτων στο εσωτερικό τους (Info regio-Panorama, 2008). Την περίοδο 2000-2006, η Ελλάδα επίσης ενισχύεται με σημαντικούς πόρους από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της ΕΕ στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Περιφερειακής Πολιτικής. Οι πόροι αυτοί δημιουργούν τις προϋποθέσεις για υψηλότερη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη, οδηγούν σε πραγματική σύγκλιση με τις υπόλοιπες οικονομίες των κρατών-μελών και συμβάλουν στην αντιμετώπιση των βασικών ελλείψεων της οικονομικής και κοινωνικής ζωής, κυρίως στους τομείς των υποδομών, της ανάπτυξης των ανθρώπινων πόρων και της παραγωγικότητας. Η στήριξη που παρέχει στην Ελλάδα η ΕΕ πραγματοποιείται μέσω του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (Γ' ΚΠΣ).

Οι έχοντες την ευθύνη του σχεδιασμού και της άσκησης πολιτικών σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο συνδέουν την εξέλιξη των ανισοτήτων και τις όποιες τάσεις σύγκλισης με την αποτελεσματικότητα αυτών των πολιτικών. Στην πράξη βέβαια, είναι ιδιαίτερα δύσκολο να διαπιστώσει κανείς σε ποιο βαθμό είναι υπεύθυνες για τις τάσεις σύγκλισης ή απόκλισης οι δυνάμεις της αγοράς ή οι πολιτικές που εφαρμόζονται. Το πιο πιθανό είναι να έχουν και οι δύο ένα μερίδιο ευθύνης για την πορεία των ανισοτήτων, χωρίς να είναι καθόλου σίγουρο ότι οι επιδράσεις από την οικονομία και τις πολιτικές είναι προς την ίδια κατεύθυνση. Ως τα τέλη της δεκαετίας του 1970 οι περιφέρειες της ΕΕ συνέκλιναν μεταξύ τους, όπου και η τάση σύγκλισης ανακόπηκε (Lopez-Bazo, Vaya, Mora and Surinach, 1999, Neven and Gouyette, 1995). Τάσεις αύξησης των ανισοτήτων παρουσιάστηκαν τόσο στα μέσα της δεκαετίας του 1980 (Abraham and Van Rompuy, 1995), όσο και στα μέσα της δεκαετίας του 1990.

Όσον αφορά στις πολιτικές της ΕΕ, συνυπολογίζοντας πάντα τις εθνικές προσπάθειες για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ανισοτήτων στο εσωτερικό των κρατών-μελών, γίνεται εμφανές ότι πενήντα περίπου χρόνια περιφερειακών πολιτικών δεν έχουν μεταβάλλει ιδιαίτερα το status quo της χωρικής κατανομής των δραστηριοτήτων και της ευημερίας (Hurst, Thisse and Vanhoudt, 2000). Το ενδιαφέρον όμως είναι ότι αυτή η διατήρηση του status quo και η αδυναμία ουσιαστικής μείωσης των περιφερειακών ανισοτήτων συνυπάρχει με μία συνεχή

αύξηση των πόρων που διατίθενται για την περιφερειακή πολιτική και η οποία είναι μάλιστα υπερδιπλάσια από τα αντίστοιχα ποσά του 1988 (Puga, 2001).

3.4 Ανισότητες και η Διεθνής Χρηματοπιστωτική Κρίση του 2007

Η Διεθνής Χρηματοπιστωτική Κρίση του 2007 που ξεκίνησε από τις ΗΠΑ, έχει μεταβάλει ριζικά τις συνθήκες διαβίωσης σημαντικών τμημάτων του πληθυσμού στις ανεπτυγμένες καπιταλιστικές οικονομίες. Η παγκόσμια οικονομική ύφεση που έγινε αισθητή σε πολλούς τομείς της πραγματικής οικονομίας της διεθνούς κοινότητας, όπως παραδείγματος χάριν ο τραπεζικός, ο ασφαλιστικός, ο κτηματομεσιτικός, οι αυτοκινητοβιομηχανίες, το εμπόριο, είχε άμεσα αποτελέσματα στα οικονομικά μεγέθη των οικονομιών, όπως η αύξηση της ανεργίας, οι νέες πληθωριστικές πιέσεις ή η υποτίμηση νομισμάτων. Η κατάσταση της οικονομικής ύφεσης φαίνεται να προσομοιάζει σε μεγάλο βαθμό με την παγκόσμια οικονομική ύφεση του 1929, με τους ρυθμούς ανάπτυξης να υποχωρούν και τα δημοσιονομικά των χωρών να χειροτερεύουν.

Στην ΕΕ η επίδραση της κρίσης εκφράστηκε αρχικά ως συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας, ανακόπτοντας μια μακρά περίοδο ασταθούς οικονομικής μεγέθυνσης (INE, 2013). Παρατηρήθηκαν ορισμένες κρίσιμες και εντονότερες μεταβολές στα εισοδήματα και στις συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού, όπως αυτές αποτυπώνονται στα βασικά μεγέθη των δεικτών μέτρησης φτώχειας και ανισότητας των περισσότερων χωρών της ΕΕ κατά την περίοδο 2008-2011. Αυτό το γεγονός φανερώνει τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης και των πολιτικών περιορισμού των δημόσιων δαπανών, οι οποίες έχουν υιοθετηθεί σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο. Υψηλότερο κίνδυνο ωστόσο εμφανίζουν οι χώρες που έχουν εφαρμόσει εκτεταμένα προγράμματα δημοσιονομικής πειθαρχίας, όπως παραδείγματος χάριν η Ελλάδα. Ουσιαστικά η οικονομική κρίση, τα μέτρα δημοσιονομικής λιτότητας και η απορρύθμιση της αγοράς εργασίας, όχι μόνο έχουν επιδεινώσει σημαντικά τις συνθήκες διαβίωσης των πληθυσμών, αλλά έχουν οδηγήσει και σε σημαντική διεύρυνση των ανισοτήτων και της φτώχειας.

3.5 Ανακεφαλαίωση

Οι έντονες ανισότητες στο εσωτερικό της ΕΕ καταδεικνύουν ότι έχει αρχίσει να αμφισβητείται εκείνη πλέον ως μοντέλο προόδου και ευημερίας. Παρά τις πολιτικές που έχει θεσπίσει τις τελευταίες δεκαετίες και τα μεγάλα χρηματικά ποσά που διατίθενται στα κράτη-μέλη για την καταπολέμησή τους, η παγκόσμια οικονομική κρίση φαίνεται να τις ανέδειξε εντονότερα με δυσμενείς συνέπειες για τους περισσότερους ευρωπαϊκούς πληθυσμούς. Το κοινωνικό κράτος της ΕΕ λοιπόν έχει καταστεί ιδιαίτερα εύθραστο και για την αντιστροφή αυτής της κατάστασης θα πρέπει να αλλάξει ριζικά τους θεσμούς του (Thomas Piketty, 2015). Ένα νέο μοντέλο ανάπτυξης, απομακρυσμένο από τα παλιά πρότυπα που στάθηκαν ανεπαρκή και δεν αντιλαμβάνονταν την ανάγκη για αλλαγή, είναι πλέον απαραίτητο για την πρόληψη και μείωση των ανισοτήτων και την επίτευξη ουσιαστικής προόδου και ευημερίας για τους πολίτες της Ένωσης.

Κεφάλαιο 4

Ανισότητες στην Ευρωπαϊκή Ένωση σε οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο κατά την περίοδο 2004-2014

4.1 Εισαγωγή

Στο Κεφάλαιο αυτό θα πραγματοποιηθεί μία εκτεταμένη παρουσίαση από ανισότητες που έχουν εντοπιστεί μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ, τόσο σε οικονομικό όσο σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο. Τα στοιχεία αφορούν χώρες που εντάχθηκαν στην ευρωπαϊκή οικογένεια την περίοδο 2004-2014, χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης. Το υπό εξέταση δείγμα περιορίζεται σε πέντε χώρες οι οποίες προσχώρησαν πριν το 2004, πριν δηλαδή τη μεγάλη διεύρυνση όπου γινόταν λόγος για την Ευρώπη των «Δεκαπέντε», και αυτές είναι η Γερμανία, η Δανία, η

Ελλάδα, η Ισπανία και η Σουηδία¹, καθώς και σε πέντε χώρες οι οποίες εντάχθηκαν στην ευρωπαϊκή οικογένεια από το 2004 μέχρι το 2014, της Ευρώπης δηλαδή των είκοσι-οχτώ κρατών-μελών, και αυτές είναι η Εσθονία, η Κροατία, η Κύπρος, η Λετονία και η Ρουμανία².

Στη συνέχεια, θα παρατεθούν με την σειρά, τρεις οικονομικοί δείκτες, όπως το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ), το δημόσιο χρέος και το δημοσιονομικό έλλειμμα/πλεόνασμα, τρεις πολιτικοί δείκτες, όπως η διαφθορά, η πολιτική ευπάθεια καθώς και η ενσωμάτωση του κοινοτικού δικαίου στο εθνικό δίκαιο των κρατών-μελών, και τέλος τρεις κοινωνικοί δείκτες, όπως η ανεργία, η φτώχεια και οι δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη. Μέσω των δεικτών αυτών, επιχειρείται η ανάδειξη σημαντικών αποκλίσεων και ενός αναπτυξιακού χάσματος ανάμεσα στα κράτη-μέλη, υποδηλώνοντας ουσιαστικά την ύπαρξη ισχυρών και αδύναμων κρατών εντός της ΕΕ. Κατόπιν, η σύγκλιση και η ανάπτυξη καθίστανται όροι αναγκαίοι για την βιωσιμότητά της.

4.2 Οικονομικές ανισότητες

4.2.1 Κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)

Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ αποτελεί έναν πολύ σημαντικό μακροοικονομικό δείκτη, καθώς μετρά το βιοτικό επίπεδο των πολιτών και την οικονομική ευημερία

---

¹Χάριν συντομίας, στην ανάλυση που ακολουθεί θα αναφέρονται πλέον και ως group 1 ή ως παλαιά κράτη-μέλη της ΕΕ.

² Χάριν συντομίας, στην ανάλυση που ακολουθεί θα αναφέρονται πλέον και ως group 2 ή και ως νέα κράτη-μέλη της ΕΕ.

μίας χώρας. Μέσω αυτού, θα καταδειχθεί το κατά πόσο ωφελήθηκαν τελικώς από την ένταξή τους στην ΕΕ οι χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης, ενώ συνάμα θα συγκριθούν τα στοιχεία τους με εκείνα των δυτικών κρατών που προϋπήρχαν ως κράτη-μέλη.

Πίνακας 4.2.1

Κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε Τρέχουσες Τιμές (σε χιλ. Ευρώ)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ευρωπαϊκή Ένωση (28 χώρες)	22,300	23,200	24,500	25,800	25,900	24,300	25,300	26,000	26,500	26,600	27,400
Γερμανία	27,500	27,900	29,100	30,600	31,200	30,000	31,600	33,100	33,600	34,400	35,400
Δανία	37,400	39,300	41,500	42,800	43,900	41,700	43,500	44,200	45,200	45,500	46,200
Ελλάδα	17,700	18,100	19,800	21,100	21,800	21,400	20,300	18,600	17,300	16,500	16,200
Ισπανία	20,100	21,300	22,700	23,900	24,300	23,300	23,200	22,900	22,300	22,100	22,400
Σουηδία	34,200	34,700	36,900	39,000	38,200	33,300	39,400	42,900	44,500	45,400	44,400
Εσθονία	7,100	8,300	10,000	12,100	12,300	10,600	11,000	12,500	13,600	14,400	15,200
Κροατία	7,800	8,500	9,300	10,200	11,200	10,500	10,500	10,400	10,300	10,200	10,200
Κύπρος	19,000	20,200	21,500	22,800	23,900	22,900	23,000	23,000	22,500	21,000	20,400
Λετονία	5,200	6,100	7,800	10,300	11,200	8,700	8,500	9,800	10,800	11.300	11,800
Ρουμανία	2,900	3,800	4,600	6,000	6,900	5,900	6,300	6,600	6,700	7,200	7,500

Πηγή: Eurostat, 2015α

Όπως προκύπτει λοιπόν μέσα από τα στοιχεία του Πίνακα 3.2.1, καθίσταται σαφές ότι οι χώρες του group 1 εμφανίζουν πολύ υψηλότερα κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε σχέση με τις χώρες του group 2 με μοναδική εξαίρεση την Ελλάδα. Αναλυτικότερα, παρατηρεί κανείς ότι στο group 1, δεσπόζουσα θέση κατέχει η Δανία με το υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ και μάλιστα και όλων των υπό εξέταση χωρών, ξεπερνώντας κατά πολύ τον μέσο όρο των είκοσι-οχτώ κρατών-μελών, ενώ ακολουθεί η Σουηδία και έπειτα η Γερμανία. Οι τιμές του κατά κεφαλήν ΑΕΠ στις εν λόγω χώρες, εκ των οποίων η Δανία και η Σουηδία δεν συμμετέχουν στην ΟΝΕ, παρουσίασαν κάποια πτώση, ιδίως τα πρώτα χρόνια της διεθνούς οικονομικής κρίσης το 2009, αλλά στη συνέχεια σημείωσαν και πάλι άνοδο, με εξαίρεση την Σουηδία που το 2014 σημείωσε εκ νέου πτώση. Σε δυσμενέστερη θέση βρίσκεται η Ισπανία όπου

από το 2009 έως και το 2013 οι τιμές του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της μειώνονταν διαρκώς, και μόλις το 2014 κατάφερε να παρουσιάσει ανάκαμψη. Σε βαθιά οικονομική ύφεση φαίνεται ωστόσο, να βρίσκεται η Ελλάδα όπου από το 2009 μέχρι και το 2014, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της συρρικνώνεται ολοένα και περισσότερο, υποδηλώνοντας τη δεινή θέση στην οποία βρίσκεται. Μάλιστα, ο εν λόγω δείκτης για εκείνη παρουσιάζει σημαντική απόκλιση από τους μέσους όρους της ΕΕ, ενώ η Κύπρος που ανήκει στο group 2, εμφανίζει μεγαλύτερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ από αυτή. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει ουσιαστικά ότι έντονες ανισότητες λαμβάνουν χώρα ακόμη και μεταξύ των παλαιών κρατών-μελών της ΕΕ.

Στο group 2 από την άλλη πλευρά, η Κύπρος φαίνεται να διαθέτει το υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ των χωρών του group 2, αλλά αισθητά χαμηλότερο από τον μέσο όρο των κρατών-μελών της Ένωσης. Το 2009 παρουσίασε την πρώτη μείωση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της και ύστερα από κάποιες αυξομειώσεις που σημείωσε, διαπιστώνει κανείς ότι ο εν λόγω δείκτης μειώθηκε κατά πολύ έπειτα από την ένταξη της στην ΟΝΕ το 2008, συγκρινόμενο με το 2014, και σε συνδυασμό πάντα με τη συγκυρία της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, και την κυπριακή οικονομική κρίση κατά τα έτη 2012-2013, που οδήγησε σε κούρεμα καταθέσεων των κυπριακών τραπεζών. Παρ'όλα αυτά όμως, από το 2004 που εντάχθηκε στην ΕΕ μέχρι και το 2008, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της σημείωνε διαρκώς ανοδική πορεία, κάτι που υποδηλώνει και την θετική επίδραση που εμφανώς είχε η ενταξιακή διαδικασία. Ομοίως, η ένταξη της Εσθονίας το 2004 φαίνεται να επιδρά θετικά στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ της, το οποίο παρουσιάζει αύξηση μέχρι και το 2008, όταν τα πρώτα σημάδια της κρίσης κάνουν την εμφάνισή τους. Επέδειξε όμως σθεναρή αντίσταση, με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της να αρχίζει και πάλι να αυξάνεται από το 2010 και έπειτα, και μάλιστα ως ενεργό μέλος της ΟΝΕ από το 2011, η αύξηση όπου κατέγραψε ήταν ιδιαίτερα σημαντική. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Λετονίας επίσης, γνώρισε άνοδο από το 2004 που εντάχθηκε στην ευρωπαϊκή οικογένεια, αλλά σημείωσε σημαντική κάμψη το 2009-2010, ενώ από το 2011 μέχρι το 2014 που εισήχθη στην ΟΝΕ, σημείωσε αξιοσημείωτη ανοδική πορεία και πάλι. Σοβαρότερα προβλήματα ωστόσο, φαίνεται να αντιμετωπίζει η Κροατία η οποία φαίνεται να μην επηρεάζεται ούτε θετικά ούτε αρνητικά μέσα από την ένταξη της στην ΕΕ το 2013, καθώς το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της δεν σημείωσε κάποια αυξομείωση, παραμένοντας σταθερό και κατά το 2014. Ωστόσο, στο σημείο αυτό δεν θα πρέπει να παραλειφθεί το γεγονός ότι η εν λόγω χώρα, όπως και κάθε χώρα που επιθυμεί να ενταχθεί, οφείλει να βελτιώνει σημαντικά τα μακροοικονομικά της στοιχεία προκειμένου να πληρεί τα *«Κριτήρια της Κοπεγχάγης»*, τα οποία αφορούν στην καταλληλότητα μίας χώρας για την προσχώρησή της στην ΕΕ. Αυτό λοιπόν, φαίνεται να πράττουν και όλα τα κράτη-μέλη του group 2, αυξάνοντας σημαντικά το κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους καθ'όλη την περίοδο αναφοράς. Τέλος, στην δυσκολότερη θέση διαπιστώνεται ότι βρίσκεται η Ρουμανία που από το 2007 είναι ενεργό κράτος-μέλος της Ένωσης, διαθέτοντας το χαμηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ των χωρών του group 2, καθώς και όλων των υπό μελέτη χωρών, σημειώνοντας αργή ανοδική πορεία και μεγάλη απόκλιση από τους μέσους-όρους των είκοσι-οχτώ κρατών-μελών. Θα πρέπει να σημειωθεί εδώ, ότι αυτό υποδηλώνει ουσιαστικά τον δύσκολο δρόμο που έχει να διανύσει η εν λόγω χώρα, προκειμένου να επιτύχει οικονομική σύγκλιση. Είναι βέβαιο όμως, ότι το σταθερό πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον της ΕΕ αποτελεί ευεργετικό παράγοντα για όλα τα κράτη-μέλη και τις υποψήφιες προς ένταξη χώρες. Σε κάθε περίπτωση, το χάσμα που πρέπει να καλύψουν ορισμένες νοτιοανατολικές

χώρες είναι ιδιαίτερα υψηλό. Απαιτούνται λοιπόν επιπλέον πολιτικές προκειμένου η ένταξή τους να επιδρά καθοριστικότερα στη μείωση των οικονομικών ανισοτήτων.

4.2.2 Δημόσιο χρέος

Το δημόσιο χρέος αποτελεί έναν εξίσου σημαντικό δείκτη για την οικονομική κατάσταση μίας χώρας. Καταδεικνύει αν ένα κράτος είναι σε θέση να καλύψει τις εσωτερικές του ανάγκες βάσει του ετήσιου προϋπολογισμού του ή αν πρέπει να καταφύγει στη λύση του δανεισμού. Κατά συνέπεια, όσο περισσότερο δανείζεται ένα κράτος, τόσο περισσότερο αυξάνεται το δημόσιο χρέος του. Ο εν λόγω δείκτης παρουσιάζει ιδιαίτερη σημασία, καθώς αποτελεί ένα από τα «Κριτήρια Σύγκλισης» που προέβλεπε η Συνθήκη του Μάαστριχτ, δηλαδή μία από τις βασικές προϋποθέσεις που απαιτούνται προκειμένου τα κράτη-μέλη της ΕΕ να μπορούν να συμμετάσχουν και στην ΟΝΕ. Έτσι λοιπόν, το δημόσιο χρέος πρέπει να είναι μικρότερο από το 60% του ΑΕΠ ή να προσανατολίζεται προς αυτόν το στόχο σε περίπτωση μικρής

απόκλισης. Στο σημείο αυτό, θα λάβει χώρα μία σύγκριση της πορείας του δημοσίου χρέους μεταξύ των νεοεισαχθέντων χωρών και των παλαιών κρατών-μελών και θα διαφανεί επίσης κατά πόσο επηρεάστηκε από την ενταξιακή διαδικασία.

Πίνακας 4.2.2

Δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ευρωπαϊκή Ένωση (28 χώρες)	61,2	61,8	60,4	57,8	61,0	73,0	78,4	81,0	83,8	85,5	86,8
Γερμανία	64,7	66,9	66,4	63,6	65,0	72,5	81,0	78,4	79,7	77,4	74,9
Δανία	44,2	37,4	31,5	27,3	33,4	40,4	42,9	46,4	45,6	45,0	45,1
Ελλάδα	102,7	107,3	103,5	103,1	109,4	126,7	146,2	172,0	159,4	177,0	178,6
Ισπανία	45,3	42,3	38,9	35,5	39,4	52,7	60,1	69,5	85,4	93,7	99,3
Σουηδία	47,9	48,2	43,2	38,3	36,8	40,4	37,6	36,9	37,2	39,8	44,9
Εσθονία	5,1	4,5	4,4	3,7	4,5	7,0	6,6	5,9	9,5	9,9	10,4
Κροατία	39,8	40,7	38,3	37,1	38,9	48,0	57,0	63,7	69,2	80,8	85,1
Κύπρος	64,5	63,2	59,1	53,9	45,1	53,9	56,3	65,8	79,3	102,5	108,2
Λετονία	14,3	11,8	9,9	8,4	18,7	36,6	47,5	42,8	41,4	39,1	40,6
Ρουμανία	18,6	15,7	12,3	12,7	13,2	23,2	29,9	34,2	37,4	38,0	39,9

Πηγή: Eurostat, 2015β

Όπως προκύπτει από την παρατήρηση του Πίνακα 3.2.2 λοιπόν, η Ελλάδα που ανήκει στο group 1 είναι η χώρα με το υψηλότερο δημόσιο χρέος και μάλιστα και μεταξύ όλων των υπό εξέταση χωρών, το οποίο μάλιστα την περίοδο της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και πιο συγκεκριμένα, κατά τα έτη 2008-2011 και 2013-2014 αυξήθηκε δραματικά, φτάνοντας μάλιστα σήμερα σε σημείο ώστε να χαρακτηρίζεται ως μη βιώσιμο. Σημαντικό πρόβλημα ομοίως, φαίνεται να αντιμετωπίζει και η Ισπανία όπου από το 2008 έως και το 2014 το δημόσιο χρέος της συνεχώς διογκώνεται. Επίσης, υψηλό δημόσιο χρέος φαίνεται να κατέχει και η Γερμανία, ένα από τα ιδρυτικά κράτη της ΕΕ, όπου το 2008-2010 και το 2012 κατέγραψε σημαντική αύξηση. Η Δανία και στη συνέχεια, η Σουηδία φαίνεται να βρίσκονται σε πλεονεκτικότερη θέση, καθώς το δημόσιο χρέος τους δεν παρουσιάζει σημαντικές

αυξομειώσεις και διατηρείται σε χαμηλά επίπεδα, και μάλιστα αρκετά πιο χαμηλά από τους μέσους όρους της Ευρώπης των είκοσι-οχτώ κρατών-μελών. Παράλληλα, είναι και οι μόνες χώρες από το group 1 που φαίνεται να πληρούν το Κριτήριο Σύγκλισης για το δημόσιο χρέος για την ένταξή τους στην ONE, αλλά παρ' όλα αυτά, οι εν λόγω χώρες δεν εντάχθηκαν ποτέ σε εκείνη, όπως προαναφέρθηκε και στο Κεφάλαιο 2. Αντιθέτως, η Γερμανία, η Ισπανία και η Ελλάδα προσχώρησαν, οι δύο πρώτες το 1999 και η δεύτερη το 2001, προβαίνοντας μάλιστα και σε στατιστικές αλλοιώσεις των στοιχείων τους προκειμένου να ικανοποιήσουν το Κριτήριο (Johan Van Overtveldt, 2014β).

Στο group 2 τώρα, το δημόσιο χρέος φαίνεται να κυμαίνεται σε αρκετά πιο χαμηλά επίπεδα σε σχέση με το group 1. Έντονο πρόβλημα φαίνεται ωστόσο να παρουσιάζουν κυρίως η Κύπρος και έπειτα η Κροατία, με την πρώτη να διογκώνει το δημόσιο χρέος της συνεχώς κατά τα έτη 2009-2014, φθάνοντας σε δυσθεώρητα ύψη και υποδηλώνοντας συνάμα την δύσκολη οικονομική κατάσταση στην οποία βρισκόταν, και η τελευταία ομοίως, εκτοξεύοντας το δημόσιο χρέος της μετά την ένταξή της στην ΕΕ το 2013, αλλά και κατά το 2014. Η Κύπρος μάλιστα εμφανίζει το δεύτερο μεγαλύτερο δημόσιο χρέος μετά την Ελλάδα του group 1. Στη συνέχεια, η Λετονία παρουσίασε αυξητικές τάσεις το 2009-2010 με το ξέσπασμα της κρίσης, η οποία όμως στη συνέχεια σταδιακά υποχώρησε, ενώ η Ρουμανία διόγκωνε το χρέος της διαρκώς από το 2009 μέχρι και το 2014. Σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα κυμάνθηκε το δημόσιο χρέος της Εσθονίας, το οποίο ήταν και κατά πολύ πιο χαμηλό από τον μέσο όρο των κρατών-μελών και το οποίο της έδωσε το πράσινο φως για την ένταξή της στην ONE το 2011, καθώς πληρούσε το Κριτήριο Σύγκλισης, όπως και στην Κύπρο και την Λετονία, οι οποίες εντάχθηκαν το 2008 και το 2014 αντίστοιχα. Όχι όμως και στην Κροατία, της οποίας το δημόσιο χρέος κατά το έτος ένταξής της στην ΕΕ το 2013, ήταν αρκετά πιο πάνω από τον στόχο του 60% που όριζε η Συνθήκη του Μάαστριχτ. Η Κροατία θα είναι σε θέση να ξεκινήσει τις συνομιλίες για την ένταξή της στην ONE, μόλις καταφέρει να ανακόψει την ανοδική τάση του εν λόγω δείκτη. Γεγονός αποτελεί ότι η περιοχή της νοτιοανατολικής Ευρώπης είχε να αντιμετωπίσει και το νέο οικονομικό και πολιτικό περιβάλλον όπως αυτό διαμορφώθηκε με τη μετάβαση στην οικονομία της αγοράς από τις οικονομίες κεντρικού σχεδιασμού του πρόσφατου παρελθόντος τους (Ρουκανάς και Σκλιάς, 2009). Έτσι, παρά τα βήματα προόδου που έγιναν από εκείνα που είναι μέλη της ΕΕ σήμερα, αλλά και από εκείνα που είναι υποψήφια προς ένταξη, οι οικονομικές ανισότητες συνεχίζουν να αποτελούν μια ισχυρή τροχοπέδη σύγκλισης αυτών των οικονομιών.

4.2.3 Δημοσιονομικό έλλειμμα/πλεόνασμα

Ο τρίτος μακροοικονομικός δείκτης είναι το δημοσιονομικό έλλειμμα/πλεόνασμα ως ποσοστό του ΑΕΠ. Αποτελεί επίσης ένα από τα Κριτήρια Σύγκλισης της Συνθήκης του Μάαστριχτ για την ένταξη των κρατών-μελών στην ONE και έχει να κάνει με τα έσοδα και τα έξοδα του κράτους κατά την διάρκεια ενός έτους. Σύμφωνα λοιπόν με αυτό το Κριτήριο, το έλλειμμα του προϋπολογισμού για τα υποψήφια κράτη δεν θα πρέπει να είναι υψηλότερο από το 3% του ΑΕΠ, ενώ σε

περίπτωση μικρής απόκλισης, θα πρέπει αυτή να είναι προσωρινή και να τείνει συνεχώς να πλησιάζει το επίπεδο του στόχου. Μέσα από την ανάλυση του Πίνακα 3.2.3, θα καταδειχθεί κατά πόσο τελικώς τα νεοεισαχθέντα κράτη-μέλη πληρούσαν την προϋπόθεση αυτή ώστε να συμμετάσχουν στην ΟΝΕ, όπως επίσης και αν η ένταξή τους επιδείνωσε ή καλυτέρευσε την δημοσιονομική τους κατάσταση.

Πίνακας 4.2.3

Έλλειμμα/Πλεόνασμα γενικής κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ευρωπαϊκή Ένωση (28 χώρες)	-2,9	-2,6	-1,6	-0,9	-2,5	-6,7	-6,4	-4,5	-4,3	-3,3	-3,0
Γερμανία	-3,7	-3,4	-1,7	0,2	-0,2	-3,2	-4,2	-1,0	-0,1	-0,1	0,3
Δανία	2,1	5,0	5,0	5,0	3,2	-2,8	-2,7	-2,1	-3,6	-1,3	1,5
Ελλάδα	-8,8	-6,2	-5,9	-6,7	-10,2	-15,2	-11,2	-10,2	-8,8	-12,4	-3,6
Ισπανία	0,0	1,2	2,2	2,0	-4,4	-11,0	-9,4	-9,5	-10,4	-6,9	-5,9
Σουηδία	0,3	1,8	2,2	3,3	2,0	-0,7	0,0	-0,1	-0,9	-1,4	-1,7
Εσθονία	2,4	1,1	2,9	2,7	-2,7	-2,2	0,2	1,2	-0,3	-0,1	0,7
Κροατία	-5,0	-3,7	-3,2	-2,4	-2,7	-5,8	-5,9	-7,8	-5,3	-5,4	-5,6
Κύπρος	-3,7	-2,2	-1,0	3,2	0,9	-5,5	-4,8	-5,7	-5,8	-4,9	-8,9
Λετονία	-1,0	-0,4	-0,6	-0,7	-4,1	-9,1	-8,5	-3,4	-0,8	-0,9	-1,5
Ρουμανία	-1,2	-1,2	-2,2	-2,9	-5,6	-9,1	-6,9	-5,4	-3,2	-2,2	-1,4

Πηγή: Eurostat, 2015γ

Όπως γίνεται φανερό από τα στοιχεία που παρατίθενται, η χώρα με το μεγαλύτερο έλλειμμα στο group 1 είναι η Ισπανία. Η Ισπανία ως παλαιό κράτος-μέλος κατά την περίοδο 2004-2007 εμφάνιζε πλεόνασμα, ενώ από το 2008 μέχρι το 2014 σημείωνε διαρκώς ιδιαίτερα υψηλά ελλείμματα στον προϋπολογισμό της. Αυτό είναι ενδεικτικό της ύφεσης στην οποία είχε περιέλθει η ισπανική οικονομία και η οποία έχρηζε άμεσης βοήθειας. Η τελευταία δόθηκε το 2012 μέσω της υπαγωγής της εν λόγω χώρας στον Μηχανισμό Στήριξης της ΕΕ. Σε παρόμοια θέση φαίνεται να βρίσκεται και η Ελλάδα όπου από το 2004 μέχρι το 2013, το έλλειμμά της διατηρείται σε πολύ υψηλά επίπεδα, κάτι το οποίο σήμαινε ότι τα έξοδα της χώρας ήταν κατά

πολύ περισσότερα από τα έσοδά της, και κατά συνέπεια ότι η χώρα δεν ήταν ικανή πλέον να καλύψει τις δημοσιονομικές και χρηματοδοτικές της ανάγκες. Είναι γνωστό μάλιστα, ότι το 2010, ομοίως με την Ισπανία, η εν λόγω χώρα εισήχθη στο Μηχανισμό Στήριξης προκειμένου να βοηθηθεί και να εξυγιάνει τα οικονομικά της. Μόνο το 2014 η Ελλάδα κατάφερε να διατηρήσει το έλλειμμά της κοντά στο στόχο του 3% του ΑΕΠ, όπως όριζε το Κριτήριο Σύγκλισης. Η Σουηδία κατόπιν, παρουσιάζει διαρκώς πλεονασματικούς προϋπολογισμούς μέχρι και το 2008 όπου ξεσπά η οικονομική κρίση. Εν τούτοις, τα ελλείμματα που σημειώνει στη συνέχεια, είναι ιδιαίτερος χαμηλά και μάλιστα κυμαίνονται σε πολύ πιο χαμηλά επίπεδα από τους μέσους όρους των ελλειμμάτων των χωρών της ΕΕ. Κοντά στο στόχο του 3% στη συνέχεια, φαίνεται να κινείται και η Γερμανία την περίοδο 2004-2014, ενώ κατά τα έτη 2007 και 2014 σημειώνει πλεονάσματα. Σε πλεονεκτικότερη θέση βρίσκεται η Δανία, η οποία ομοίως εμφανίζει πλεονάσματα μέχρι και το 2008, και εκ νέου το 2014.

Οι χώρες του group 2 από την άλλη πλευρά, παρατηρεί κανείς ότι σημειώνουν πιο υψηλά ελλείμματα σε σχέση με τις χώρες του group 1. Χαρακτηριστική περίπτωση είναι η Κύπρος όπου σημειώνει το μεγαλύτερο έλλειμμα για το 2014 όλων των υπό εξέταση χωρών, με δεύτερη την Ισπανία του group 1. Ωστόσο, η Κύπρος κατά το έτος 2008 όπου εντάχθηκε στην Ευρωζώνη, εμφάνιζε πλεόνασμα και πληρούσε το Κριτήριο Σύγκλισης για το έλλειμμα. Η Κροατία στη συνέχεια, φαίνεται να βρίσκεται σε ένα συνεχή αγώνα προκειμένου να βελτιώσει την οικονομική της θέση, καθώς εμφανίζει διαρκώς υψηλούς ελλειμματικούς προϋπολογισμούς, και προ της ένταξής της στην ΕΕ, πριν δηλαδή από το 2013 αλλά και μετά. Κατά τα έτη 2013-2014 μάλιστα το έλλειμμά της φαίνεται να βρίσκεται σε πιο υψηλά επίπεδα από εκείνα των μέσων όρων της Ευρωζώνης. Η Λετονία κατόπιν, που εντάχθηκε στην ΟΝΕ το 2014, εμφανίζοντας έλλειμμα, κάτω όμως του στόχου 3% που υπαγόρευε η Συνθήκη, και μάλιστα στο μισό της τιμής του αντίστοιχου μέσου-όρου των κρατών-μελών. Η Ρουμανία από την άλλη πλευρά, την περίοδο μετά την ένταξή της στην ΕΕ, από το 2008 έως το 2011 σημείωνε υψηλά ελλείμματα, τα οποία όμως στη συνέχεια, κατάφερε να μειώσει, ικανοποιώντας το στόχο του 3% και μόλις χρονικά, ικανοποιήσει και τα υπόλοιπα Κριτήρια Σύγκλισης, θα προσχωρήσει τελικώς και αυτή στην ΟΝΕ. Τέλος, η Εσθονία η οποία εντάχθηκε στην τελευταία το 2011, από το 2010 εμφανίζει πλεονάσματα, όπως ομοίως και για το 2014 μαζί με την Γερμανία και την Δανία του group 1. Γίνεται κατανοητό επομένως ότι όλα τα κράτη της ανατολικής Ευρώπης δεν βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο αναφορικά με τις οικονομικές ανισότητες.

4.3 Πολιτικές ανισότητες

4.3.1 Διαφθορά

Περνώντας στο επίπεδο των πολιτικών ανισοτήτων, θα γίνει χρήση του δείκτη της διαφθοράς. Η διαφθορά μέσα στα έθνη-κράτη αποτελεί έναν πολύ σημαντικό

δείκτη, καθώς καταδεικνύει σε ποιο βαθμό λαμβάνει χώρα οποιασδήποτε μορφής κατάχρησης εξουσίας στο εσωτερικό τους. Εδώ, θα επιχειρηθεί να διαπιστωθεί σε ποιο βαθμό τα παλαιά κράτη-μέλη έρχονται αντιμέτωπα με φαινόμενα διαφθοράς, καθώς και αν η ένταξη των νέων χωρών στην ΕΕ, επηρέασε με θετικό τρόπο ή αρνητικό την εμφάνιση τέτοιων φαινομένων.

Πίνακας 4.3.1

Έλεγχος της διαφθοράς

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ευρωπαϊκή Ένωση (28 χώρες)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Γερμανία	8,2	8,2	8,0	7,8	7,9	8,0	7,9	8,0	79	78	79
Δανία	9,5	9,5	9,5	9,4	9,3	9,3	9,3	9,4	90	91	92
Ελλάδα	4,3	4,3	4,4	4,6	4,7	3,8	3,5	3,4	36	40	43
Ισπανία	7,1	7,0	6,8	6,7	6,5	6,1	6,1	6,2	65	59	60
Σουηδία	9,2	9,2	9,2	9,3	9,3	9,2	9,2	9,3	88	89	87
Εσθονία	6,0	6,4	6,7	6,5	6,6	6,6	6,5	6,4	64	68	69
Κροατία	3,5	3,4	3,4	4,1	4,4	4,1	4,1	4,0	46	48	48
Κύπρος	5,4	5,7	5,6	5,3	6,4	6,6	6,3	6,3	66	63	63
Λετονία	4,0	4,2	4,7	4,8	5,0	4,5	4,3	4,2	49	53	55
Ρουμανία	2,9	3,0	3,1	3,7	3,8	3,8	3,7	3,6	44	43	43

Πηγή: Transparency International, 2015

κλίμακα 0-10: 0=υψηλός βαθμός διαφθοράς, 10=ανυπαρξία διαφθοράς

κλίμακα 0-100: 0=υψηλός βαθμός διαφθοράς, 100=ανυπαρξία διαφθοράς

Παρατηρώντας πιο προσεχτικά τον Πίνακα 3.3.1, διαπιστώνει κανείς πως στο group 1 η Δανία και στη συνέχεια, η Σουηδία αποτελούν χώρες που δεν χαρακτηρίζονται από διαφθορά, συγκεντρώνοντας ιδιαίτερα υψηλά σκορ. Στη συνέχεια, ακολουθεί η Γερμανία και κατόπιν η Ισπανία, όπου η βαθμολογία τους υποδηλώνει την τακτική παρουσία κρουσμάτων διαφθοράς, ενώ τελευταία καταλήγει

η Ελλάδα με ιδιαίτερα χαμηλά σκορ. Αυτό μαρτυρά πως η Ελλάδα αποτελεί μία χώρα με πολύ συχνά φαινόμενα διαφθοράς στο εσωτερικό της, και μάλιστα, από το 2004 μέχρι το 2014 φαίνεται πως ο βαθμός διαφθοράς της διατηρείται στα ίδια επίπεδα, χωρίς εμφανή σημάδια καταπολέμησής της. Γίνεται αντιληπτό μάλιστα το γεγονός ότι χώρες που ανήκουν στο group 2 παρουσιάζουν μία καλύτερη εικόνα σε αυτό το ζήτημα σε σχέση με την Ελλάδα και την Ισπανία του group 1.

Έτσι λοιπόν, η Εσθονία και η Κύπρος από το group 2 φαίνεται να εμφανίζουν ικανοποιητικά σκορ σε σχέση με την διαφθορά και μάλιστα υψηλότερα από την Ελλάδα, και αρκετά κοντά στη βαθμολογία της Ισπανίας του group 1. Η ένταξή τους στην ΕΕ φαίνεται να επιδρά θετικά στο ζήτημα αυτό, καθώς σημειώνεται μία αξιοσημείωτη βελτίωση από το 2004 και έπειτα, με πρώτη την Εσθονία. Στη συνέχεια βρίσκεται η Λετονία και η Κροατία, που παρουσιάζονται να βελτιώνουν σημαντικά τις επιδόσεις τους αναφορικά με τον εν λόγω δείκτη, κυρίως η πρώτη από το έτος ένταξής της, το 2004, αλλά και η δεύτερη κατά το διάστημα που προηγείται της προσχώρησής της, παραμένοντας σε σταθερά επίπεδα από το 2013 και έπειτα. Η Ρουμανία τέλος, ενώ εμφανίζει χαμηλότερα σκορ από τις προαναφερθείσες χώρες, εν τούτοις η ένταξή της, το 2007, φανερώνει ότι αντιμετωπίζει ολοένα και λιγότερο φαινόμενα διαφθοράς σε σχέση με το παρελθόν. Κάτι τέτοιο καθίσταται λογικό, δεδομένου ότι βρίσκονται πλέον μέσα σε μία Ένωση δημοκρατικών κρατών όπου οφείλουν να υπακούουν το κοινοτικό δίκαιο και να λογοδοτούν σε περίπτωση παραβίασής του. Παρ'όλα αυτά, η Ρουμανία συγκεντρώνει την υψηλότερη βαθμολογία στον εν λόγω δείκτη από τις χώρες του group 2, αλλά και όλων των υπό μελέτη χωρών μαζί με την Ελλάδα του group 1, καθώς και οι δύο κατέχουν την ίδια βαθμολογία στον δείκτη διαφθοράς για το 2014. Αναφορικά με τα παραπάνω στοιχεία, γίνεται αντιληπτό ότι κάθε πολιτική θεσμικής ενδυνάμωσης από την πλευρά της ΕΕ οφείλει να λαμβάνει σοβαρά υπόψιν και την πρότερη πολιτική κατάσταση της περιοχής της ανατολικής Ευρώπης προκειμένου να μεγιστοποιείται η αποτελεσματικότητά της.

4.3.2 Πολιτική ευπάθεια (fragility)

Η πολιτική ευπάθεια αποτελεί έναν ιδιαίτερο δείκτη, καθώς πρόκειται για μία συνισταμένη πολλών άλλων δεικτών. Έτσι λοιπόν μέσω της χρήσης αυτού του δείκτη, δύναται να εξετάσει κανείς ένα σύνολο δεδομένων για κάθε κράτος και να αποκτήσει μία γενική εικόνα αυτού. Αναλυτικότερα, περιλαμβάνει τις δημογραφικές πιέσεις, τον αριθμό των προσφύγων και των μεταναστών, τις κοινωνικές διαμαρτυρίες, τις μετεγκαταστάσεις των ανθρώπων, την άνιση οικονομική ανάπτυξη, την οικονομική ύφεση, τη νομιμότητα, τις δημόσιες υπηρεσίες, τα ανθρώπινα

δικαιώματα, τους κανόνες δικαίου, το επίπεδο ασφάλειας, τις ελίτ και τις εξωτερικές παρεμβάσεις ενός κράτους. Στο σημείο αυτό, θα επιχειρηθεί μία εκτίμηση για την πολιτική ευπάθεια των παλαιών κρατών-μελών της ΕΕ, καθώς και αν η ένταξη των νεοεισερχομένων χωρών επιδείνωσε ή καλυτέρευσε την θέση στην οποία βρίσκονταν, όπως επίσης και τις μεταξύ τους διαφοροποιήσεις.

Πίνακας 4.3.2

Δείκτης πολιτικής ευπάθειας (fragile states index)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ευρωπαϊκή Ένωση (28 χώρες)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Γερμανία	-	-	39,7	38,4	37,3	36,2	35,4	33,9	31,7	29,7	30,6
Δανία	-	-	24,8	22,2	21,5	23,2	22,9	23,8	23,0	21,9	22,8
Ελλάδα	-	-	41,1	43,5	45,4	46,1	45,9	47,4	50,4	50,6	52,1
Ισπανία	-	-	37,4	39,2	41,6	43,3	43,5	43,1	42,8	44,4	43,1
Σουηδία	-	-	18,2	19,3	19,8	20,6	20,9	22,8	21,3	19,7	21,4
Εσθονία	-	-	51,0	50,5	51,0	51,2	50,7	49,3	47,5	45,3	45,2
Κροατία	-	-	61,9	60,5	59,4	60,1	59,0	57,3	56,3	54,1	52,9
Κύπρος	-	-	70,5	70,2	69,7	68,9	68,0	67,6	66,8	67,0	67,9
Λετονία	-	-	56,2	56,7	54,5	54,6	55,4	54,2	51,9	47,9	48,0
Ρουμανία	-	-	62,6	60,9	59,9	61,3	60,2	59,8	59,5	57,4	56,9

Πηγή: Fragile States Index, The Fund For Peace, 2015

Κλίμακα 10-120: 10-30=ισχυρά κράτη (sustainable states), 40-60=σταθερά κράτη (stable states), 70-90=ευαίσθητα κράτη (warning states), 100-120=ασταθή κράτη (alert states)

Όπως διαφαίνεται και από την παράθεση των διαθέσιμων στοιχείων του Πίνακα 3.3.2, στο group 1 την καλύτερη επίδοση ως προς την πολιτική ευπάθεια το 2014 εμφανίζουν η Σουηδία και στη συνέχεια η Δανία, και οριακά σύμφωνα με την κλίμακα του συγκεκριμένου δείκτη και η Γερμανία. Πρόκειται για ισχυρά και ανεπτυγμένα κράτη (sustainable states) του Παγκόσμιου Συστήματος σύμφωνα με

την κατηγοριοποίηση. Στη συνέχεια, ακολουθεί η Ισπανία και κατόπιν, η Ελλάδα όπου χαρακτηρίζονται ως σταθερά κράτη (stable states), με την τελευταία να παρουσιάζει για τα περισσότερα έτη αναφοράς, διαρκώς αυξανόμενες τιμές που δύνανται να την υποβαθμίσουν κατηγορία στο προσεχές μέλλον. Μάλιστα, τα στοιχεία της δεν παρουσιάζουν σημαντικές αποκλίσεις από χώρες του group 2. Ωστόσο, και η Ελλάδα και η Ισπανία εμφανίζουν μία αξιοσημείωτη επιδείνωση στις τιμές που λαμβάνουν συνολικά από το 2006 μέχρι και το 2014, όπου υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία. Επιδείνωση όμως σημειώνει και η Σουηδία στον εν λόγω δείκτη, η οποία όμως εξακολουθεί να παραμένει στην πρώτη θέση, καταγράφοντας μάλιστα την υψηλότερη βαθμολογία για το 2014 ανάμεσα στις δέκα χώρες του δείγματος. Αντιθέτως, η Γερμανία και η Δανία αποτελούν τις μόνες χώρες του group 1, που παρουσιάζουν σταδιακή βελτίωση των τιμών που λαμβάνουν στην μέτρηση καθ'όλη την περίοδο 2006-2014.

Στο group 2 τώρα, η Κύπρος για το 2014 αποτελεί την χώρα που σημειώνει τις χειρότερες επιδόσεις στο σύνολο των υπό εξέταση χωρών, με κίνδυνο μάλιστα να χαρακτηρίζεται πλέον και ως ευαίσθητο κράτος (warning state). Αυτό είναι ενδεικτικό του σύνθετου κυπριακού ζητήματος. Στη συνέχεια, μικρότερη πολιτική ευπάθεια εμφανίζει η Ρουμανία, η οποία μετά την ένταξή στην ευρωπαϊκή οικογένεια το 2007, ανήκει πλέον στα σταθερά κράτη (stable state). Έπειτα, ακολουθεί η Κροατία η οποία εμφανίζει το 2014 παρόμοιες τιμές με την Ελλάδα, με την πρώτη να βρίσκεται σε οριακά δυσμενέστερη θέση, αλλά παρ'όλα αυτά η ένταξή της στην ΕΕ το 2013, φαίνεται να βελτίωσε την θέση της κατά πολύ σε σχέση με τα προηγούμενα έτη αναφοράς, κατατάσσοντάς την στα σταθερά κράτη (stable state). Κατόπιν, ακολουθεί η Λετονία με χαμηλότερες τιμές στον δείκτη πολιτικής ευπάθειας από τις προαναφερθείσες χώρες, και τέλος η Εσθονία η οποία κατέχει και την καλύτερη βαθμολογία των χωρών του group 2, χαρακτηρίζοντάς τις και τις δύο ως σταθερά κράτη (stable states). Συμπερασματικά, εύκολα μπορεί να διαπιστώσει κανείς ότι οι χώρες του group 2 μέσα από την ένταξή τους στην ΕΕ βελτίωσαν σημαντικά τον εν λόγω πολιτικό δείκτη και κατάφεραν τελικώς να έχουν λιγότερο πολιτικά ευπαθή κράτη σε σχέση με την πρόσφατη ιστορία τους, κάτι που συνιστά επιτυχία της ευρωπαϊκού οικοδομήματος.

4.3.3 Ενσωμάτωση κοινοτικού δικαίου

Η ενσωμάτωση του κοινοτικού δικαίου στο εθνικό δίκαιο των κρατών-μελών της ΕΕ αποτελεί τον τρίτο πολιτικό δείκτη που θα χρησιμοποιηθεί για το σκοπό της ανάδειξης των ανισοτήτων. Ο συγκεκριμένος δείκτης είναι πολύ βασικός για την

ομαλή συνύπαρξη όλων των χωρών μέσα στην Ένωση, ενώ παράλληλα αποτελεί και ένα μέσο ώστε να επιτευχθεί πραγματική σύγκλιση μεταξύ τους, μέσω Οδηγιών και Κανονισμών. Η εστίαση σε αυτόν λοιπόν καθίσταται απαραίτητη, καθώς μέσω αυτού θα καταδειχθεί και σε τι βαθμό τελικώς το κοινοτικό δίκαιο ενσωματώνεται στην έννομη τάξη παλαιών και νεοεισερχομένων κρατών, αλλά και κατά πόσο λαμβάνουν χώρα παραβιάσεις.

Πίνακας 4.3.3

Έλλειμμα μεταφοράς του κοινοτικού δικαίου %

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ευρωπαϊκή Ένωση (28 χώρες)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Γερμανία	2,5	1,3	1,0	0,9	0,6	0,6	1,0	1,1	0,6	-	-
Δανία	2,3	0,7	0,3	0,6	0,3	0,3	0,4	0,5	0,4	-	-
Ελλάδα	5,1	3,7	2,8	1,7	1,7	1,5	1,0	1,2	0,5	-	-
Ισπανία	1,3	1,5	1,4	1,0	1,0	0,5	0,9	1,0	0,6	-	-
Σουηδία	2,0	0,9	1,3	1,0	0,9	0,4	0,9	0,6	0,1	-	-
Εσθονία	5,0	1,3	1,1	1,0	1,1	0,7	1,3	0,9	0,1	-	-
Κροατία	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Κύπρος	4,4	1,1	0,8	1,2	1,7	0,8	1,4	2,0	0,8	-	-
Λετονία	7,0	1,1	0,5	0,6	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	-	-
Ρουμανία	-	-	-	0,8	0,4	0,3	0,5	1,2	0,4	-	-

Πηγή: Eurostat, 2015δ

Μέσα από την παρατήρηση του Πίνακα 3.3.3, εύκολα αντιλαμβάνεται κανείς ότι όλες οι χώρες του group 1 ξεκίνησαν με υψηλότερο έλλειμμα στην ενσωμάτωση του κοινοτικού δικαίου το 2004, το οποίο όμως κατάφεραν να μειώσουν σταδιακά μέχρι το 2012 όπου υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία. Χαρακτηριστικό είναι ότι η χώρα με το υψηλότερο έλλειμμα το 2004 ήταν η Ελλάδα και στη συνέχεια η Γερμανία και η Δανία. Ακολουθούσε η Σουηδία και τελευταία ήταν η Ισπανία η οποία εμφάνιζε το χαμηλότερο έλλειμμα. Ύστερα όμως από αυξομειώσεις, το 2012 τελικώς η Σουηδία πήρε τα ηνία στις επιδόσεις, σημειώνοντας το χαμηλότερο έλλειμμα στην

ενσωμάτωση του κοινοτικού δικαίου των χωρών του group 1, με δεύτερη την Δανία, τρίτη την Ελλάδα και τελευταίες από κοινού, την Γερμανία και την Ισπανία. Αποτελεί οξύμωρο το γεγονός ότι ένα από τα ιδρυτικά κράτη της ΕΕ όπως η Γερμανία, παρουσιάζει την χαμηλότερη βαθμολογία στον εν λόγω δείκτη, ενώ δεν προκαλεί καθόλου εντύπωση ότι η Σουηδία και η Δανία λαμβάνουν για ακόμη μία φορά τις καλύτερες τιμές αναφορικά με την επίδοσή τους.

Στο group 2 από την άλλη πλευρά, στα υψηλότερα επίπεδα ολόκληρου του υπό εξέταση δείγματος για το 2012 παρέμεινε η Κύπρος. Το 2004, η Λετονία εμφάνιζε το μεγαλύτερο έλλειμμα στην ενσωμάτωση κοινοτικού δικαίου μεταξύ των χωρών και των δύο group, το οποίο στη συνέχεια κατάφερε να μειώσει σταδιακά, ώστε μαζί με την Ρουμανία να φτάσουν στο ίδιο επίπεδο με την Δανία του group 1. Η Εσθονία ομοίως, κατάφερε να μειώσει τόσο πολύ το έλλειμμά της το 2012 ώστε να συναγωνίζεται και αυτή με τη σειρά της, την Σουηδία του group 1. Μέσα από όλα αυτά, συνεπάγεται τελικώς ότι τα κράτη-μέλη της ΕΕ καταβάλουν μεγάλες προσπάθειες για να εφαρμόζουν πιστά το κοινοτικό δίκαιο, μιας και το τελευταίο υπερισχύει του εθνικού. Σε αντίθετη περίπτωση, δηλαδή σε περιπτώσεις παραβιάσεων, γνωρίζουν πολύ καλά ότι επέρχονται κυρώσεις από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, το οποίο είναι αρμόδιο για τον έλεγχο της εφαρμογής του Ευρωπαϊκού Δικαίου.

4.4 Κοινωνικές ανισότητες

4.4.1 Ανεργία

Στο κοινωνικό επίπεδο επιλέγεται αρχικώς ο δείκτης της ανεργίας. Ο ευαίσθητος τομέας της απασχόλησης σχετίζεται στενά με την καθημερινότητα των πολιτών, ενώ ο συγκεκριμένος δείκτης εκτός των άλλων, καταδεικνύει και σε μεγάλο

βαθμό την αποτελεσματικότητα ή μη του ευρωπαϊκού μοντέλου Ολοκλήρωσης. Παράλληλα, σκιαγραφείται εδώ και η πορεία που διέγραψαν σε σχέση με την ανεργία, τα παλαιά και νεοεισερχομένα κράτη-μέλη της ΕΕ.

Πίνακας 4.4.1

Ποσοστό ανεργίας

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ευρωπαϊκή Ένωση (28 χώρες)	-	9,0	8,2	7,2	7,0	9,0	9,6	9,7	10,5	10,9	10,2
Γερμανία	-	11,2	10,1	8,5	7,4	7,6	7,0	5,8	5,4	5,2	5,0
Δανία	-	4,8	3,9	3,8	3,4	6,0	7,5	7,6	7,5	7,0	6,6
Ελλάδα	10,5	10,0	9,0	8,4	7,8	9,6	12,7	17,9	24,5	27,5	26,5
Ισπανία	-	9,2	8,5	8,2	11,3	17,9	19,9	21,4	24,8	26,1	24,5
Σουηδία	-	7,7	7,1	6,1	6,2	8,3	8,6	7,8	8,0	8,0	7,9
Εσθονία	-	8,0	5,9	4,6	5,5	13,5	16,7	12,3	10,0	8,6	7,4
Κροατία	13,7	13,0	11,6	9,9	8,6	9,2	11,7	13,7	16,0	17,3	17,3
Κύπρος	-	5,3	4,6	3,9	3,7	5,4	6,3	7,9	11,9	15,9	16,1
Λετονία	-	10,0	7,0	6,1	7,7	17,5	19,5	16,2	15,0	11,9	10,8
Ρουμανία	8,0	7,1	7,2	6,4	5,6	6,5	7,0	7,2	6,8	7,1	6,8

Πηγή: Eurostat, 2015ε και Σκλιάς, Ρουκανάς, Μαρής, 2012

Από τα διαθέσιμα στοιχεία του Πίνακα 3.4.1, καθίσταται σαφές ότι στο group 1, χώρες όπως η Ελλάδα και η Ισπανία αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα σοβαρά προβλήματα σε επίπεδο ανεργίας, καθώς η πρώτη από το 2009 και η δεύτερη από το 2008, στις απαρχές δηλαδή της οικονομικής κρίσης, βλέπουν διαρκώς τα ποσοστά τους να αυξάνονται μέχρι και το 2013. Μάλιστα οι εν λόγω χώρες, συγκεντρώνουν τα υψηλότερα ποσοστά όλων των χωρών του δείγματος για το 2014 με σαφές προβάδισμα της Ελλάδας. Η Σουηδία κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα με πολύ μικρές διακυμάνσεις κατά τα έτη αναφοράς, πιο κάτω δηλαδή και από τον μέσο όρο των είκοσι-οχτώ κρατών-μελών, όπως και η Δανία με ακόμη χαμηλότερα ποσοστά. Η ανεργία στη Γερμανία ωστόσο το 2005 διατηρούσε αρκετά πιο υψηλές τιμές από τον αντίστοιχο μέσο-όρο, τις οποίες όμως κατάφερε σταδιακά να μειώσει με αποτέλεσμα

το 2014 να διατηρεί το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας των χωρών του group 1 καθώς και όλων των υπό εξέταση χωρών, αντιστοιχώντας περίπου στο μισό του ποσοστού του μέσου-όρου της ΕΕ για το ίδιο έτος.

Από την άλλη πλευρά στο group 2, η Ρουμανία φαίνεται να έχει πολύ χαμηλά ποσοστά ανεργίας τα οποία μάλιστα, από την έναρξή της το 2007, παρουσιάζουν μικρές διακυμάνσεις και τα οποία καταφέρνει τελικώς να διατηρήσει σε χαμηλό επίπεδο, και συγκεκριμένα στο χαμηλότερο της Ένωσης των χωρών του group 2 κατά το 2014. Αυτό είναι ενδεικτικό των ευεργετικών αποτελεσμάτων της ευρωπαϊκής ενοποιητικής διαδικασίας για την εν λόγω χώρα. Η Εσθονία επίσης, εμφανίζει εξίσου χαμηλά ποσοστά ανεργίας, που όμως την περίοδο 2009-2010 παρουσίασαν σημαντική αύξηση που στη συνέχεια όμως πέτυχε σταδιακά να μειώσει. Η Λετονία αύξησε αρκετά τα ποσοστά της κατά το 2009-2010, τα οποία μείωσε ομοίως στην πορεία, καταφέροντας το 2014 να κυμαίνεται περίπου στα ίδια επίπεδα με τον μέσο-όρο των χωρών της ΕΕ. Σε δυσμενέστερη θέση φαίνεται να βρίσκονται η Κύπρος και στη συνέχεια η Κροατία, με την μεν πρώτη από το 2012 μέχρι και το 2014 να αυξάνει σημαντικά τα ποσοστά της, και η δεύτερη, με την έναρξή της στην ΕΕ το 2013, να μην επηρεάζεται θετικά αλλά ούτε και αρνητικά, καθώς οι επιδόσεις της παρέμειναν σταθερά υψηλές και κατά το 2014, ενώ ήταν και οι υψηλότερες όλων των χωρών του group 2. Κάτι τέτοιο υποδηλώνει ουσιαστικά την αναγκαιότητα ύπαρξης πρόσθετων πολιτικών για την επίτευξη σύγκλισης στον τομέα της απασχόλησης.

4.4.2 Φτώχεια

Ο επόμενος δείκτης που επιλέγεται είναι η φτώχεια. Η φτώχεια αποτελεί έναν πολύ σημαντικό δείκτη, καθώς επικεντρώνεται στην οικονομική κατάσταση των Ευρωπαίων πολιτών, και πιο συγκεκριμένα σε εκείνη που χαρακτηρίζεται από έλλειψη επαρκών πόρων για την ικανοποίηση βασικών ανθρώπινων αναγκών. Ο

δείκτης της φτώχειας είναι άμεσα συνδεδεμένος με την ανεργία, καθώς η εργασία έχει κριθεί ως ο πιο αποτελεσματικός τρόπος καταπολέμησής της. Μέσω αυτού του δείκτη, διαφαίνεται τελικώς το κατά πόσο επιτυγχάνεται η ευημερία που οραματίζεται η ΕΕ για τα κράτη-μέλη της και έτσι η εστίαση σε εκείνον καθίσταται επιτακτική.

Πίνακας 4.4.2

Ποσοστό φτώχειας

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ευρωπαϊκή Ένωση (28 χώρες)	-	-	-	-	-	-	16,4	16,8	16,8	16,6	17,2
Γερμανία	-	12,2	12,6	15,2	15,3	15,5	15,7	15,9	16,1	16,2	16,7
Δανία	-	11,9	11,8	11,7	11,9	13,1	13,3	13,0	13,1	11,9	11,9
Ελλάδα	19,9	19,7	20,6	20,3	20,1	19,7	20,1	21,3	23,1	23,1	22,1
Ισπανία	-	20,2	20,4	19,7	19,8	20,4	20,7	20,7	20,8	20,4	22,2
Σουηδία	-	9,5	12,3	10,5	12,2	13,3	12,9	14,0	14,2	14,7	15,1
Εσθονία	-	18,3	18,3	19,4	19,5	19,7	15,9	17,4	17,6	18,5	-
Κροατία	18	18	17	18	17,3	17,9	20,6	20,9	20,4	19,5	19,4
Κύπρος	-	16,1	15,6	15,5	15,9	15,8	15,6	14,8	14,7	15,3	14,4
Λετονία	-	19,5	23,5	21,2	25,9	26,3	20,9	19,0	19,2	19,3	21,0
Ρουμανία	-	-	-	24,8	23,3	22,4	21,0	22,2	22,6	22,3	25,3

Πηγή: Eurostat, 2015ζ και Σκλιας, Ρουκανάς, Μαρής, 2012

Τα στοιχεία του Πίνακα 3.4.2 μαρτυρούν ότι στο group 1 οι χώρες με τα σημαντικότερα προβλήματα είναι η Ισπανία και η Ελλάδα. Οι εν λόγω χώρες, με μικρό προβάδισμα της Ισπανίας για το 2014, εμφανίζουν πολύ υψηλά ποσοστά φτώχειας καθ'όλη την περίοδο 2004-2014 με ελάχιστες αυξομειώσεις, και μάλιστα πολύ πιο υψηλά από τους μέσους όρους των κρατών-μελών της ΕΕ. Αυτό καθίσταται λογικό αν αναλογιστεί κανείς τα σοβαρά οικονομικά προβλήματα που πλήττουν και τις δύο χώρες και την σαφή επιδείνωση των συνθηκών διαβίωσης των πληθυσμών τους τα τελευταία χρόνια ως αποτέλεσμα της κρίσης και των πολιτικών λιτότητας που ακολουθήθηκαν από εκείνες. Στη συνέχεια, η Γερμανία διαρκώς από το 2005 μέχρι

το 2014, διογκώνει τα ποσοστά της, ενώ σε πλεονεκτικότερη θέση φαίνεται να βρίσκονται η Σουηδία και η Δανία. Και οι δύο αυτές χώρες διατηρούν τα ποσοστά φτώχειας τους αρκετά πιο χαμηλά από τους μέσους-όρους της Ευρώπης των είκοσι-οχτώ, με την Δανία να καταγράφει τα χαμηλότερα των χωρών του group 1 για το 2014, αλλά και όλων των υπό εξέταση χωρών.

Στο group 2 τώρα τα πράγματα φαίνονται να είναι κάπως πιο δύσκολα, καθώς όλες οι χώρες παρουσιάζουν αρκετά υψηλά ποσοστά φτώχειας. Τα χαμηλότερα εμφανίζει η Κύπρος η οποία μετά την ένταξή της το 2004, φαίνεται να τα μειώνει ολοένα και περισσότερο. Στη συνέχεια, η Εσθονία και κατόπιν, η Κροατία μετά την ένταξή τους στην ΕΕ, η πρώτη το 2004 και η δεύτερη το 2013, παρουσίασαν μία μικρή επιδείνωση στο ζήτημα της φτώχειας, κάτι που υποδηλώνει ότι η ευρωπαϊκή ενοποίηση δεν τις επηρέασε θετικά στο ζήτημα αυτό. Σε δυσμενέστερη θέση φαίνεται να είναι η Ρουμανία και η Λετονία που όπως προκύπτει από τον Πίνακα, η ένταξή τους, το 2007 και 2004 αντίστοιχα, τις επηρέασε αρνητικά, σημειώνοντας αυξητικές τάσεις στο συγκεκριμένο δείκτη καθ'όλη την περίοδο αναφοράς, με την Ρουμανία μάλιστα να συγκεντρώνει τα υψηλότερα ποσοστά φτώχειας των χωρών του group 2 για το 2014, αλλά και όλου του δείγματος. Τα διαθέσιμα αυτά στοιχεία αναδεικνύουν την αναποτελεσματικότητα τόσο των κοινωνικών πολιτικών της ΕΕ, όσο και των εθνικών πολιτικών των κρατών-μελών σε σχέση με την αντιμετώπιση ενός τόσο κρίσιμου ζητήματος. Η ανάδειξη της φτώχειας και της αναγκαιότητας καταπολέμησής της, αποτελεί πλέον μια σημαντική παράμετρο για τη διαμόρφωση των πολιτικών κοινωνικής και οικονομικής συνοχής εντός της ευρωπαϊκής οικογένειας.

4.4.3 Δαπάνες σε έρευνα και ανάπτυξη

Ο τρίτος δείκτης που χρησιμοποιείται είναι οι δαπάνες σε έρευνα και ανάπτυξη ως ποσοστό του ΑΕΠ των κρατών-μελών. Ο εν λόγω δείκτης καταδεικνύει την πρόοδο που σημειώνουν οι χώρες μέσα στην ΕΕ και κατά συνέπεια, την αναπτυξιακή πορεία που διαγράφουν. Καθίσταται ιδιαίτερα κρίσιμος για την οικονομική τους ευημερία, καθώς κρίνεται απαραίτητος για την ανάπτυξη συγκριτικού

πλεονεκτήματος στον τομέα των υπηρεσιών που όλο και περισσότερο διευρύνεται μέσα στην Ευρώπη. Στο σημείο αυτό, θα επιχειρηθεί μία σύγκριση της πορείας του εν λόγω δείκτη ανάμεσα στα παλαιά και νεοεισαχθέντα μέλη, ενώ θα εξεταστεί και κατά πόσο η ένταξή τους στην ευρωπαϊκή οικογένεια συνέβαλλε στην αύξηση των συγκεκριμένων δαπανών.

Πίνακας 4.4.3

Δαπάνες σε έρευνα και ανάπτυξη ως ποσοστό του ΑΕΠ (όλοι οι τομείς)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ευρωπαϊκή Ένωση (28 χώρες)	1,76	1,76	1,78	1,78	1,85	1,94	1,93	1,97	2,01	2,03	2,03
Γερμανία	2,42	2,42	2,46	2,45	2,6	2,72	2,71	2,79	2,87	2,83	2,84
Δανία	2,42	2,39	2,4	2,51	2,78	3,07	2,94	2,97	3,03	3,08	3,08
Ελλάδα	0,53	0,58	0,56	0,58	0,66	0,63	0,6	0,67	0,69	0,8	0,83
Ισπανία	1,4	1,1	1,17	1,23	1,32	1,35	1,35	1,32	1,27	1,24	1,2
Σουηδία	3,39	3,39	3,5	3,26	3,5	3,45	3,22	3,25	3,28	3,3	3,16
Εσθονία	0,85	0,92	1,12	1,07	1,26	1,4	1,58	2,34	2,16	1,74	1,46
Κροατία	1,03	0,86	0,74	0,79	0,88	0,84	0,74	0,75	0,75	0,81	0,79
Κύπρος	0,34	0,37	0,39	0,4	0,39	0,45	0,45	0,46	0,43	0,46	0,47
Λετονία	0,4	0,53	0,65	0,56	0,58	0,45	0,6	0,7	0,66	0,6	0,68
Ρουμανία	0,38	0,41	0,45	0,52	0,57	0,46	0,45	0,49	0,48	0,39	0,38

Πηγή: Eurostat, 2015¹¹

Όπως προκύπτει λοιπόν από τον Πίνακα 3.4.3, στο group 1 τις χαμηλότερες δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ κατά το 2014 σημειώνει η Ελλάδα, οι οποίες μάλιστα είναι κατά πολύ χαμηλότερες των μέσων-όρων των είκοσι-οχτώ κρατών-μελών. Σε ελαφρώς καλύτερα επίπεδα κυμαίνεται η Ισπανία, σημειώνοντας από το 2011 και έπειτα σταδιακή μείωση των δαπανών της, δεδομένων των οικονομικών προβλημάτων της, σε αντίθεση με την Ελλάδα όπου παρουσίασε αύξηση. Αισθητά πιο πάνω από τους ευρωπαϊκούς μέσους-όρους βρίσκεται η Γερμανία και η Δανία με μικρές διακυμάνσεις, με την τελευταία όμως να σημειώνει καλύτερες επιδόσεις ως προς τις δαπάνες σε έρευνα και ανάπτυξη από το 2007 και έπειτα. Η Σουηδία τέλος,

αποτελεί την χώρα εκείνη που καταγράφει τα μεγαλύτερα ποσοστά στον συγκεκριμένο δείκτη κατά το 2014, ανάμεσα σε όλες τις χώρες του group 1, αλλά και σε όλες τις υπό εξέταση χώρες.

Στο group 2 από την άλλη πλευρά, όλες οι χώρες σημειώνουν ποσοστά χαμηλότερα από τους μέσους-όρους της ΕΕ. Η μόνη χώρα που ξεχωρίζει με δαπάνες υψηλότερες ακόμη και από την Ελλάδα και την Ισπανία του group 1, είναι η Εσθονία. Στη συνέχεια, υψηλά ποσοστά εμφανίζει η Κροατία η οποία μετά την ένταξή της το 2013, φαίνεται να μειώνει τις δαπάνες της το 2014. Στον αντίποδα, βρίσκεται η Λετονία όπου κατά τα έτη αναφοράς παρουσιάζεται να τις αυξάνει. Τελευταίες στην κατάταξη του εν λόγω δείκτη, βρίσκονται η Κύπρος και η Ρουμανία, με την πρώτη να προβαίνει σε αύξηση των δαπανών της καθ'όλη την περίοδο 2004-2014 και την δεύτερη σε σημαντική μείωση από το 2007 που προσχωρεί στην ΕΕ, σημειώνοντας τα μικρότερα ποσοστά για το 2014 σε όλο το υπό εξέταση δείγμα, κατά πολύ μικρότερο μάλιστα από τον αντίστοιχο μέσο όρο. Το επίπεδο κατοχής της γνώσης λοιπόν άρα και της καινοτομίας, δεν είναι το ίδιο για όλους όπως διαφαίνεται. Η ευρωπαϊκή ενοποίηση δηλαδή δεν λειτούργησε θετικά για κάποιες χώρες, αναδεικνύοντας τόσο την αδυναμία των πολιτικών σύγκλισης της Ένωσης, όσο και τα περιορισμένα αποτελέσματα των εθνικών πολιτικών αναφορικά με το ζήτημα αυτό.

4.5 Σύγκλιση και ανάπτυξη

Μέσα από όλα όσα προαναφέρθηκαν, η σύγκλιση και η ανάπτυξη ως έννοιες-κλειδιά για την καταπολέμηση των ανισοτήτων καθίστανται πολύ σημαντικές. Έτσι λοιπόν η ΕΕ επιδιώκει τη μεγαλύτερη δυνατή συνοχή μεταξύ των κρατών-μελών της μέσω της πραγματικής σύγκλισης, δηλαδή της σύγκλισης του εισοδήματος και της παραγωγικότητας, ώστε να εξασφαλίζεται η μακροχρόνια βιωσιμότητα μέσω της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Για αυτό τον λόγο, οι ενέργειες και οι δράσεις που υποστηρίζονται από τα ΚΠΣ για τις χώρες της Ένωσης που υστερούν όπως προαναφέρθηκε, στοχεύουν στη δημιουργία υποδομών σε κρίσιμους τομείς της οικονομίας όπως είναι οι τηλεπικοινωνίες, οι μεταφορές και η ενέργεια, στην βελτίωση του ανθρώπινου κεφαλαίου, στη δημιουργία θέσεων εργασίας, στις διαρθρωτικές παρεμβάσεις σε καίριους τομείς της οικονομίας καθώς και στη πρόληψη και μείωση των ανισοτήτων σε ολόκληρη την ήπειρο (Γενική Γραμματεία Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων, 22/08/2014). Σκοπός δηλαδή μέσω όλων αυτών, αποτελεί η βελτίωση του εισοδήματος και η βιώσιμη οικονομική μεγέθυνση σε μακροχρόνια βάση.

Όμως και από την πλευρά των κρατών-μελών καθώς και εκείνων που αποτελούν χώρες προς ένταξη στο μέλλον, θα πρέπει να λάβουν χώρα σημαντικές μεταρρυθμίσεις στο εσωτερικό τους, προκειμένου να προσεγγίσουν οικονομικά,

πολιτικά και κοινωνικά τα αναπτυγμένα κράτη-μέλη. Αρχικώς λοιπόν προς το συμφέρον των εκάστοτε χωρών είναι η υιοθέτηση αποτελεσματικών θεσμών, οι οποίοι κρίνονται απαραίτητοι για την οικονομική ανάπτυξη και ενθαρρύνουν τις συναλλαγές εντός μίας ανοιχτής αγοράς, επιτρέποντας έτσι την αποτελεσματικότερη κατανομή των πόρων. Το «θεσμικό έλλειμμα» που παρατηρείται στις αδύναμες χώρες της ΕΕ, όπως στην Ελλάδα και σε χώρες της νοτιοανατολικής Ευρώπης αποτελεί τροχοπέδη, καθώς τα πλεονεκτήματα που προσφέρει μία ελεύθερη αγορά, πολλαπλασιάζονται όταν αυτή λειτουργεί μέσα σε ένα θεσμικό πλαίσιο που περιλαμβάνει το κράτος δικαίου, αλλά και ρυθμίσεις οι οποίες κρίνονται απαραίτητες για να αντιμετωπίζονται οι παθογένειες της αγοράς. Αποτελεί κοινό τόπο ότι η οικονομία είναι ένας από τους βασικούς πυλώνες για την προαγωγή της ανάπτυξης μέσα σε ένα κράτος. Για αυτό, καθίσταται αναγκαίο να λάβουν χώρα εκείνες οι μεταρρυθμιστικές διαδικασίες από την πλευρά των κρατών-μελών, οι οποίες θα επιτρέψουν την εκκίνηση της αναπτυξιακής διαδικασίας σε οικονομίες με σημαντικές δυσλειτουργίες. Οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ) θεωρούνται από την πλειονότητα των μελετητών, ως ένας σημαντικός μοχλός, καθώς παρατηρείται μια θετική σχέση μεταξύ ΑΞΕ και οικονομικής ανάπτυξης, είτε άμεσα είτε μέσω αποτελεσμάτων διάχυσης. Ως εκ τούτου, η συζήτηση γύρω από τους παράγοντες που καθορίζουν την προσέλκυσή τους, έχει επανέλθει εντονότερα τα τελευταία χρόνια μετά την έλευση της κρίσης τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Έτσι, οι ΑΞΕ σύμφωνα με μελέτη των Ηνωμένων Εθνών, προσελκύονται σε χώρες με υψηλό βαθμό πολιτικής και μακροοικονομικής σταθερότητας, καλό επίπεδο εκπαίδευσης, προοπτικές οικονομικής μεγέθυνσης, ευνοϊκό επενδυτικό κλίμα και καλές οικονομικές συνθήκες (United nations, 2001). Η διαμόρφωση εκείνων των οικονομικών δομών που θα εξισορροπούν την ευημερία με την οικονομική αποτελεσματικότητα αποτελεί το κλειδί για την ύπαρξη πραγματικής και όχι ονομαστικής σύγκλισης με τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Τέλος, η προαγωγή της ανάπτυξης δύναται να επιτευχθεί, και μέσω των δαπανών σε έρευνα και καινοτομία. Η έρευνα και η καινοτομία αποτελούν δύο από τα κυριότερα εργαλεία ανάπτυξης και προόδου μιας κοινωνίας, ενώ η ανισότητα στην κατοχή της γνώσης, άρα και της καινοτομίας, επηρεάζει άμεσα την προσπάθεια του κάθε κράτους-μέλους να συμμετέχει ισότιμα στην αναπτυξιακή πορεία και διαδικασία. Η ικανότητά τους λοιπόν να εξασφαλίσουν πρόσβαση και η δυνατότητα αξιοποίησης της γνώσης που παράγεται, αποτελεί σημαντική παράμετρο και βασική προϋπόθεση για ισομερή ανάπτυξη εντός της ΕΕ.

4.6 Ανακεφαλαίωση

Στο Κεφάλαιο 4 παρουσιάστηκαν αναλυτικά μία σειρά από ανισότητες σε οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο που εντοπίζονται ανάμεσα στα κράτη-μέλη της ευρωπαϊκής οικογένειας. Έτσι λοιπόν εξετάζοντας έναν συγκεκριμένο δείγμα χωρών, έγινε εμφανές ένα αναπτυξιακό χάσμα μεταξύ των κρατών-μελών,

υποδηλώνοντας ότι κάποια κράτη προοδεύουν και γνωρίζουν ευημερία, ενώ κάποια άλλα πασχίζουν να ξεπεράσουν προβλήματα του πρόσφατου παρελθόντος τους. Χώρες δηλαδή όπως η Γερμανία, η Δανία και η Σουηδία που ανήκουν στα παλαιά κράτη-μέλη της ΕΕ και που χωρικά αντιπροσωπεύουν τον Βορρά της Γηραιάς Ηπείρου, φαίνεται να σημειώνουν καλύτερες επιδόσεις στους περισσότερους από τους δείκτες που αναλύθηκαν πρωτότερα και να είναι πιο ισχυρές. Στον αντίποδα βρίσκονται χώρες που ανήκουν στο Νότο, όπως είναι η Ελλάδα και η Ισπανία, επίσης παλαιά κράτη-μέλη, τα οποία όμως φαίνεται να έρχονται αντιμέτωπα με πολλές δυσλειτουργίες στο εσωτερικό τους, καθιστώντας τα πιο αδύναμα στον παγκόσμιο χάρτη. Αυτό καταδεικνύει ουσιαστικά ότι οι ανισότητες δεν συνδέονται μόνο σε επίπεδο παλαιών και νέων κρατών-μελών που επιχειρήθηκε μέσα από την ανάλυση των Πινάκων. Εντοπίζονται ακόμη και ανάμεσα στα κράτη-μέλη της Ευρώπης των Δεκαπέντε και ανάμεσα στις ίδιες τις νεοεισερχόμενες χώρες.

Αναλυτικότερα στη βόρεια Ευρώπη, η Δανία για το 2014 εμφανίζει το υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ, η Σουηδία προβαίνει στις μεγαλύτερες δαπάνες σε έρευνα και ανάπτυξη και η Γερμανία καταγράφει το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας σε όλο το υπό εξέταση δείγμα. Σοβαρά προβλήματα όμως φαίνεται να αντιμετωπίζουν χώρες της νότιας Ευρώπης, όπως παραδείγματος χάριν η Ελλάδα και η Ισπανία, με την πρώτη να διατηρεί το μεγαλύτερο δημόσιο χρέος για το 2014, να συγκεντρώνει την υψηλότερη βαθμολογία στον δείκτη διαφθοράς και πολιτικής ευπάθειας και να έχει τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας ανάμεσα σε όλα τα παλαιά κράτη-μέλη. Η Ισπανία επίσης για το ίδιο έτος, φαίνεται να παρουσιάζει ανάμεσά τους το μεγαλύτερο δημοσιονομικό έλλειμμα, τα υψηλότερα ποσοστά φτώχειας και το μεγαλύτερο έλλειμμα μεταφοράς κοινοτικού δικαίου. Ανισότητες όμως, εντοπίζονται και ανάμεσα στα νεοεισερχόμενα κράτη-μέλη της ΕΕ. Έτσι λοιπόν, δύναται να παρατηρήσει κανείς ότι χώρες όπως η Εσθονία και η Λετονία που ανήκουν ομοίως, στο βόρειο τμήμα της Ευρώπης, φαίνεται να έχουν καλύτερες επιδόσεις, όπως η Εσθονία σε δαπάνες σε έρευνα και ανάπτυξη για το 2014 καθώς και στον δείκτη πολιτικής ευπάθειας με ακόλουθη τη Λετονία. Η Ρουμανία, η Κροατία και η Κύπρος από την άλλη πλευρά, που ανήκουν στη νότια Ευρώπη, παρουσιάζονται ιδιαίτερα ευπαθείς, με την Ρουμανία να εμφανίζει για το ίδιο έτος τα υψηλότερα ποσοστά φτώχειας και τη μεγαλύτερη βαθμολογία στον δείκτη διαφθοράς, την Κροατία την υψηλότερη ανεργία, και την Κύπρο να διατηρεί το μεγαλύτερο δημόσιο χρέος και δημοσιονομικό έλλειμμα, καθώς και να αποτελεί την πιο πολιτικά ευπαθή χώρα και την χώρα εκείνη με το μεγαλύτερο έλλειμμα ως προς την μεταφορά του κοινοτικού δικαίου από όλες τις νεοεισαχθείσες χώρες.

Συνοψίζοντας, θα μπορούσε να λάβει χώρα λοιπόν και ένας άλλος διαχωρισμός ως προς τις ανισότητες που εντοπίστηκαν μέσα στην ΕΕ. Αυτός αφορά έναν διαχωρισμό μεταξύ Ανατολής και Δύσης, και όχι μόνο Βορρά-Νότου. Μία κατηγοριοποίηση που εύκολα καθίσταται λογική, καθώς χώρες της Δύσης όπως παραδείγματος χάριν η Σουηδία και η Δανία, ως ανεπτυγμένα και προηγμένα κράτη γνωρίζουν ευημερία, ενώ οι χώρες της Ανατολής όπως η Ρουμανία και η Κροατία,

προσπαθούν να καλύψουν το χαμένο έδαφος στο εσωτερικό τους μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και είναι ιδιαίτερα αδύναμα. Για αυτό, γίνεται πλέον λόγος για μία «*Ευρώπη δύο ταχυτήτων*» (Το Βήμα, 13/10/2013).

Κεφάλαιο 5

Συμπεράσματα

Μέσα από την παρούσα Διπλωματική Εργασία καταδείχθηκαν μία σειρά ανισοτήτων που εντοπίζονται στην ΕΕ κατά την περίοδο 2004-2014, υποδηλώνοντας την ύπαρξη ισχυρών και αδύναμων κρατών. Οι ανισότητες αυτές θέτουν σε κίνδυνο το όραμα της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης, ενώ η προαγωγή της ανάπτυξης στα πιο αδύναμα από αυτά και η επίτευξη σύγκλισης μεταξύ τους, μεταξύ δηλαδή των παλαιών κρατών-μελών και των νεοεισερχομένων, μεταξύ του Βορρά και του Νότου, της Ανατολής και της Δύσης της Γηραιάς Ηπείρου, καθίσταται απαραίτητη, προκειμένου το ευρωπαϊκό οικοδόμημα να συνεχίσει την πορεία του και τελικώς να αποτελεί ένα επιτυχημένο εγχείρημα την εποχή της παγκοσμιοποίησης.

Αναλυτικότερα λοιπόν μέσα από την ανάγνωση των Κεφαλαίων 2 και 3, αντιλαμβάνεται κανείς ότι όσο δεν επιτυγχάνεται η καταπολέμηση των ανισοτήτων από την πλευρά της ΕΕ, η Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση θα επιβραδύνεται διαρκώς, ενώ παράλληλα θα δοκιμάζεται σκληρά από διεθνείς προκλήσεις, όπως η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008. Καθώς η Ένωση έχει ένα δυσεπίλυτο πρόβλημα στα χέρια της, θυμίζοντας ένα μωσαϊκό επιδόσεων, οφείλει να προβεί στις απαραίτητες εκείνες διεργασίες για την εξεύρεση λύσεων. Οι συνεχόμενες διευρύνσεις που επιδέχεται προς την ανατολική πλευρά της ηπείρου, της προσθέτουν σημαντικούς πληθυσμούς, με εισοδήματα όμως πολύ χαμηλότερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο και αρκετά χαμηλότερα από χώρες του Νότου, με διαπιστωμένες οικονομικές αδυναμίες, όπως η Ελλάδα και η Ισπανία. Κάτι τέτοιο υποδηλώνει ουσιαστικά ότι η απόφαση για τη διεύρυνση στηρίχθηκε περισσότερο σε πολιτικά παρά σε οικονομικά κριτήρια. Μια διαδικασία σταδιακής ένταξης όμως με χώρες που θα κάλυπταν τα κριτήρια οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, ενδεχομένως θα αποτελούσε έναν πιο ασφαλή δρόμο για την ομαλή ένταξη των νέων κρατών-μελών (Κήπας, 2004). Όπως ελέχθη και νωρίτερα, η αντιμετώπιση των ανισοτήτων σε επίπεδο χωρών απαιτεί μία σημαντική διάθεση πόρων προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι νέες αυτές προκλήσεις στην Ανατολή και οι παλιές προκλήσεις στο Νότο. Οι πόροι που διατίθενται ωστόσο για την επίτευξη πραγματικής σύγκλισης σύμφωνα με τους διακηρυγμένους στόχους της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής της ΕΕ, καθίστανται ανεπαρκείς ποσοτικά σε σχέση με το μέγεθος των δυνάμεων της αγοράς που αναπτύσσονται στο πλαίσιο

της οικονομικής ολοκλήρωσης, έχοντας μάλιστα έναν ιδιαίτερα πολωτικό και συσσωρευτικό χαρακτήρα, ενώ συνάμα δεν αξιοποιούνται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, ή πιθανώς κατανέμονται σε δράσεις και μέτρα τα οποία δεν έχουν καμία αποδεδειγμένη επίδραση στην πρόληψη και μείωση των ανισοτήτων.

Στο Κεφάλαιο 4 όπου παρατέθηκαν αναλυτικά μία σειρά από δείκτες μέτρησης ανισοτήτων, αυτό που εξάγεται ως βασικό συμπέρασμα είναι ότι η «*Ευρώπη των δύο ταχυτήτων*» πρέπει να πάψει να υφίσταται, παραχωρώντας πλέον τη θέση της σε μία Ευρώπη όπου όλα τα κράτη-μέλη θα γνωρίζουν πρόοδο, ενώ τα πιο ισχυρά από αυτά δεν θα ευημερούν εις βάρος των αδυνάμων. Η παντοδυναμία χωρών του Βορρά, όπως παραδείγματος χάριν αυτή της Γερμανίας, υπονομεύει κάθε έννοια ισότητας που αποτελεί βασική αρχή της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Άξια προσοχής επίσης, είναι και τα εμπορικά πλεονάσματα της ίδιας χώρας, τα οποία θέτουν υπό αμφισβήτηση ενός από τους κύριους στόχους της ΕΕ περί ισόρροπης και σταθερής οικονομικής ανάπτυξης και κοινωνικής προόδου μεταξύ των κρατών-μελών. Υπονόμευση όμως, των ιδρυτικών αρχών της Ένωσης αποτελεί και η τροφοδότηση ενός φαύλου κύκλου αναποτελεσματικών μέτρων στις υπερχρεωμένες οικονομίες του Νότου ως απόρροια των μεγάλων οικονομικών παθογενειών τους, αναδεικνύοντας την ανεργία σε μείζον δομικό πρόβλημα, και εμποδίζοντας τις εθνικές κυβερνήσεις τους να προχωρήσουν σε ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις για την καταπολέμησή της. Έτσι, η οικονομική ανέχεια ριζοσπαστικοποιεί τους πολίτες με αποτέλεσμα να είναι σε διαρκή άνοδο τα ακροδεξιά κόμματα και τα νεοναζιστικά κινήματα, όπου πρωταγωνιστούν πλέον στις δημοσκοπήσεις και στις εκλογικές αναμετρήσεις των κρατών-μελών. Υπό αυτό το πρίσμα, οι διευρυνόμενες ανισότητες στην Ευρώπη, αποτελούν δυνητικά τεστ για τα δημοκρατικά πολιτεύματα (Berlin Social Science Center, Jutta Allmendinger, Ellen von den Driesch, 2014). Τελικώς για πολλούς ευρωπαϊκούς λαούς και κυρίως χωρών του Νότου, το μέγεθος των ανισοτήτων καθιστά την Συνθήκη του Μάαστριχτ αποτυχήμενη, αφού κατά αυτούς όσο πιο μεγάλη ήταν η υπόσχεση που δεν εκπληρώθηκε από τους ιδρυτές της ΕΕ, τόσο μεγαλύτερη ήταν και η απογοήτευση που γεννιόταν, αναφορικά με το ευρωπαϊκό οικοδόμημα.

Οι χώρες της νοτιοανατολικής Ευρώπης ωστόσο έχουν κάνει σημαντικά βήματα προόδου, όπως προέκυψε και από την εξέταση των Πινάκων του Κεφαλαίου 4. Χώρες όπως η Ρουμανία και η Κροατία μέσα από την ενταξιακή διαδικασία στην ΕΕ κατάφεραν να βελτιώσουν σημαντικά δείκτες ανισότητας, όπως παραδείγματος χάριν το κατά κεφαλήν ΑΕΠ και η πολιτική ευπάθεια (fragility). Οι συνθήκες μετάβασης όμως διαμόρφωσαν συνθήκες που συνεχίζουν να δημιουργούν οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές ανισότητες μέχρι και σήμερα. Η ΕΕ λοιπόν, στο βαθμό που επιθυμεί τη θεσμική ενδυνάμωσή της, οφείλει να στρέψει περισσότερο το ενδιαφέρον της προς αυτές τις οικονομίες. Το σύνολο των χωρών της νοτιοανατολικής Ευρώπης, ακόμη και αυτών που είναι σήμερα υπό ένταξη, οφείλουν να υποστηριχθούν προκειμένου να επιτύχει η Ένωση τους στόχους της, δημιουργώντας μία Ευρώπη όπου θα επικρατούν συνθήκες ελευθερίας, ειρήνης και ευημερίας για όλους τους πολίτες της.

Διαφορετικά, η ανάπτυξη ανταγωνισμού ανάμεσα στα έθνη-κράτη θα θέσει σε κίνδυνο τη μελλοντική βιωσιμότητά της.

Από όλα όσα προαναφέρθηκαν καθίσταται σαφές τελικώς ότι η αλλαγή της ΕΕ αποτελεί μία αμφίδρομη και μακρόχρονη διαδικασία. Η διαδικασία αυτή οφείλει να ξεκινήσει άμεσα, σε διαφορετική περίπτωση το μέλλον του ευρωπαϊκού οικοδομήματος θα γίνεται ολοένα και περισσότερο δυσοίωνα και το όνειρο της Γηραιάς Ηπείρου, όπου δεν χωρά πλέον ο πόλεμος, θα μετατραπεί σε εφιάλτη. Στην πολεμική προσπάθειά του να ενώσει τις δύο πλευρές της Ευρώπης, ο δυτικός καπιταλισμός κατάφερε πολύ γρήγορα να τη χωρίσει σε Βορρά και Νότο και Ανατολή και Δύση, όπως προέκυψε και μέσα από την ανάλυση των Πινάκων. Παρ'όλο που το δίπολο Δύσης-Ανατολής χρειάστηκε αιώνες για να παγιωθεί ως εγκάρσια τομή στην ευρωπαϊκή πολιτισμική συνείδηση, το δίπολο Βορρά-Νότου αναδείχθηκε μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα από την υιοθέτηση του κοινού νομίσματος, και επιταχύνθηκε μετά το ξέσπασμα της κρίσης και την ύφεση που ακολούθησε. Είκοσι πέντε χρόνια λοιπόν περίπου μετά τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, ο βασικός στόχος της μοιάζει ανεκπλήρωτος. Και ενώ η κρίση εμπιστοσύνης των πολιτών του Νότου στους πολιτικούς θεσμούς ενισχύεται σημαντικά, η ΕΕ πρέπει να προσανατολιστεί σε αναζήτηση νέου κινητήριου οράματος, καθώς το παλαιό φαίνεται να μην λειτουργήσει προς όφελος πολλών εκ των ευρωπαϊκών λαών, όπου στον πυρήνα του δεν θα περιλαμβάνονται μόνο οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις για μία ισχυρή οικονομία. Βαρύνουσα σημασία θα καταλαμβάνουν επίσης και μεταρρυθμίσεις για μία πιο ισχυρή πολιτική ένωση, με πιο έντονο δημοκρατικό χαρακτήρα από την πλευρά των θεσμικών της οργάνων, καθώς και παρακίνηση για ενεργό συμμετοχή στην πολιτική ζωή, από την πλευρά των Ευρωπαίων πολιτών. Με αυτόν τον τρόπο δύναται να διορθωθεί το «δημοκρατικό έλλειμμα» που καταλογίζεται σήμερα στην ΕΕ και θα επιταχυνθεί τελικώς η Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση. Ο προβληματισμός μπορεί να παραμένει για το αν η Ένωση έχει μετασηματιστεί σε κάτι ριζικά διαφορετικό από ό,τι ήθελε εξ αρχής να γίνει. Όμως η πλειονότητα πολιτών και αναλυτών συμφωνούν στο ότι το σημείο στο οποίο βρίσκεται τώρα, απέχει πολύ από το σημείο ισορροπίας, με τα κράτη να έχουν διαμορφώσει πλέον μεταξύ τους σχέση δανειοληπτών και πιστωτών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Ευαγόρου, Ε. και Μερτζανίδης, Ν. (2015), *Τα Αίτια της Πολιτικής Κρίσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Ιστορικός Προβληματισμός, Μελλοντική Προοπτική και ο Ρόλος της Γερμανίας*, Foreign Affairs, τεύχ. Οκτωβρίου-Νοεμβρίου 2015, σελ. 19-27.

ΙΝΕ Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, Χ. Παπαθεοδώρου και Β. Μισσός (2013), *Ανισότητα, Φτώχεια και Οικονομική Κρίση στην Ελλάδα και την ΕΕ*, Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων.

Κήπας, Μ. (2004), *Κοινωνικοοικονομικός Μετασχηματισμός στην Κεντροανατολική και στη Νοτιοανατολική Ευρώπη μετά το 1989*, Εκδόσεις Ηρόδοτος, Αθήνα.

Παπαδάκης Β. (2012), *Στρατηγική των Επιχειρήσεων. Ελληνική και Διεθνής Εμπειρία (Θεωρία)*, Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα.

Πετράκος Γ., Rodríguez-Pose A., (2002), *Περιφερειακές Ανισότητες στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Σειρά Ερευνητικών Εργασιών, τόμ. 8, θέμ. 5, σελ. 87-122.

Ρουκανάς Σ. και Σκλιάς Π. (2009), *Ο Ρόλος του Κράτους στις υπό Μετάβαση Οικονομίες υπό το πρίσμα της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας: Η Περίπτωση της Νοτιοανατολικής Ευρώπης* στο Πελαγίδης, Θ και Χαζάκης, Κ. *Η Πολιτική Οικονομία της Μετάβασης: Από τον κεντρικό σχεδιασμό στην οικονομία της αγοράς*, σελ. 129-152, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Σκλιάς Π., Ρουκανάς Σ. και Μαρής Γ. (2012), *Η Πολιτική των Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών Σχέσεων*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Ξενογλωσση

Abraham F. and Van Rompuy P., (1995), *Regional Convergence in the European Monetary Union*. Papers in Regional Science, vol. 74, issue 2.

Allmendinger J., Driesch E von den. (2014), *Social Inequalities in Europe: Facing the Challenge*. Discussion Paper P 2014-005, Berlin Social Science Center.

Esteban, J. (2000), *Regional Convergence in Europe and in the Industry Mix: A Shift-Share Analysis*. Regional Science and Urban Economics, vol. 30, issue 3, Elsevier.

Jean-Michel Baer (2010). *Why socio-economic inequalities increase? Facts and Policy Responses in Europe*. European Union, Belgium.

Hurst C., Thisse J., and P. Vanhoudt (2000). "What Diagnosis for Europe's ailing regions?". EIB Papers, vol. 5, issue 1.

Inforeigio-Panorama, (2008). *Πολιτική συνοχής της ΕΕ 1988-2008: Επένδυση στο μέλλον της Ευρώπης*. Raphaël Goulet, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ Περιφερειακής Πολιτικής, αρ. 26, Βέλγιο.

Lopez-Bazo E., Vaya E., Mora A. and Surinach J., (1999). *Regional Economics Dynamics and Convergence in the European Union*. Annals of Regional Science, vol. 33, issue 3, Springer-Verlag.

Neven D., and Gouyette C., (1995). *Regional Convergence in the European Community*. Journal of Common Market Studies, vol. 33, issue 1.

OECD, Organisation for Economic Co-operation and Development (2008). *Growing Unequal. Income Distribution and Poverty in OECD Countries*. OECD Publications, France.

Overtveldt J. (2014α), *The End of the Euro, The Uneasy Future of the European Union*. μεταφρ. Γ. Μπαρουξής, σελ.44. Εκδόσεις Ημερησία, Αττική.

Overtveldt J. (2014β), *The End of the Euro, The Uneasy Future of the European Union*. μεταφρ. Γ. Μπαρουξής, σελ. 72-76. Εκδόσεις Ημερησία, Αττική.

Pegg, C. (1983), *Evolution of the European Idea, 1914-1932*. University of North Carolina Press, Chapel Hill.

Piketty T. (03/06/2015), *Public Debt, Taxation and Inequality in Europe*. European Parliament, Brussels.

Puga D. (2001), *European Regional Policies in light of recent location theories*. CEPR Discussion Paper 2767, Center for Economic Policy Research, London.

United Nations (2001), *Economic Growth and Foreign Direct Investment in The Transition Economies, in United Nations, Secretariat of the Economic Commission for Europe, Economic Survey of Europe 2001, No 1, Chapter 5*. United Nations Publications, New York and Geneva.

Διαδικτυακοί Τόποι / Ιστοσελίδες

Γενική Γραμματεία Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ψηφιακή Σύγκλιση, (22/08/2014). *Επενδύοντας στην ανάπτυξη και την απασχόληση: Η νέα πολιτική συνοχής ένα σύγχρονο και ευέλικτο εργαλείο για την αντιμετώπιση των προκλήσεων*. Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.digitalplan.gov.gr/portal/resource/Ependyontas-sthn-anaptyxh-kai-thn-apasholhsh:-H-nea-politikh-synohhs-ena-syghrono-kai-eyelikto-ergaleio-gia-thn-antimetwpish-twn-proklhsewn>, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 04/01/2016.

EKEM, Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών, Μαρία Λιανού (2012α). *Ευρωπαϊκή Ένωση και Συνθήκη της Λισαβόνας*. Διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.ekem.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=1116:2010-05-03-11-46-53&catid=124:2009-11-06-12-17-52&Itemid=249, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 04/01/2016.

EKEM, Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών, Κωνσταντίνος Κούγιας (04/01/2008β). *Η Ευρωπαϊκή Ένωση στη δυναμική της παγκοσμιοποίησης*. Διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.ekem.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=350:i-eyropaiki-enosi-sti-dynamiki-tis-pagkosmiopoiisis&catid=15:2008-05-12-11-28-15&Itemid=68, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 04/01/2016.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο Στην υπηρεσία σας, Roberto Bendini, (07/2015). *Η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι εμπορικοί εταίροι της. Η κεντρική θέση της ΕΕ*. Διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.2.1.html, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 25/11/2015.

Το Βήμα, Ρωμαίος Γ. (13/10/2013). *Η Ευρώπη δύο ταχυτήτων*. Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=534594>, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 04/01/2015.

Deutsche Welle, Diezemann και Παπαναγιώτου, (07/06/2009). *Τι σημαίνει "δημοκρατικό έλλειμμα" στους ευρωπαϊκούς θεσμούς;* Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.dw.com/el/τι-σημαίνει-δημοκρατικό-έλλειμμα-στους-ευρωπαϊκούς-θεσμούς/a-4307075>, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 04/01/2016.

Europa, Ευρωπαϊκή Ένωση, (24/08/2015). *Το ευρώ*. Διαθέσιμο στη διεύθυνση http://europa.eu/about-eu/basic-information/money/euro/index_el.htm, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 25/11/2015.

Europedia.moussis.eu, (2011). *Εμπειρική προσέγγιση της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης*. Διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/2/1/1/02/index.tkl?lang=gr&all=1FirefoxHTML\Shell\Open\Command&pos=6&s=1&e=10, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 25/11/2015.

Eurostat, (28/09/2015α). *Gross domestic product at current prices, euro per capita*. Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00001&plugin=1>, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 03/12/2015.

Eurostat, (28/09/2015β). *General government gross debt, % of GDB and million euro*.

Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdde410&plugin=1>, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 03/12/2015.

Eurostat, (28/09/2015γ). *General government deficit/surplus, % of GDP and million euro*. Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&rcode=ec00127&language=en>, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 03/12/2015.

Eurostat, (28/09/2015δ). *Transposition deficit %*. Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&rcode=tsdgo220>, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 03/12/2015.

Eurostat, (01/12/2015ε). *Unemployment rate by sex and age-annual average, %*. Διαθέσιμο στη διεύθυνση http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_a&lang=en, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 08/12/2015.

Eurostat, (07/12/2015ζ). *At risk of poverty rate by poverty threshold and household type*. Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do>, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 08/12/2015.

Eurostat, (28/09/2015η). *Research and development expenditure, by sectors of performance, % of GDP*. Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&rcode=tsc00001>, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 08/12/2015.

iefimerida, (03/01/2014). *Η εποχή που όλα ήταν εύκολα. Όταν ο σταρ Ανδρέας Παπανδρέου προήδρευε στην Ευρώπη και τον θαύμαζε η Θάτσερ*. Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.iefimerida.gr/news/137352/oi-4-προηγούμενες-ελληνικές-προεδρίες-ο-σταρ-ανδρέας-παπανδρέου-και-ο-θαυμασμός-της-θάτς>, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 25/11/2015.

The Fund for Peace, (2015). *Fragile States Index*. Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://fsi.fundforpeace.org/>, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 03/12/2015.

Transparency International, (2015). *Corruption Perceptions Index*. Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.transparency.org/research/cpi/overview>, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 03/12/2015.